

Katedra: Katedra pedagogiky a psychologie

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor: Pedagogika volného času

Podpora dětské fantazie s využitím literatury

Developing children's imagination through literature

Bakalářská práce: *10-FP-KPP-50*

Autor:

Kateřina ZUSKOVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Mgr. Jana Bednářová, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
47		17		24	4 + 1 CD

CD obsahuje celé znění bakalářské/dipomové práce.

V Liberci dne:

.....

Čestné prohlášení

Název práce: Podpora dětské fantazie s využitím literatury

Jméno a příjmení autora: Kateřina ZUSKOVÁ

Osobní číslo: P08000412

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne:

Poděkování

Předem bych chtěla poděkovat paní Mgr. Janě Bednářové, Ph. D. za nesmírnou trpělivost a podporu při psaní této práce. Dále pak děkuji svému nadřízenému a kolegovi, panu Mgr. Vítu Štruplovi, který mě v průběhu studia uvolňoval z práce, kdykoliv jsem potřebovala a tak mi celou práci velice ulehčil. A v neposlední řadě děkuji celé své rodině i nastávajícímu manželovi, kteří mě po celou dobu podporovali a věřili ve mě.

Anotace v českém a anglickém jazyce

Tato práce se zabývá rozvojem a podporou fantazie u dětí mladšího školního věku. Zaměřuje se na metody rozvoje fantazie, vliv prostředí a osobnost facilitátora při tvořivé práci. Praktická část je zaměřena na práci s dětmi v městské knihovně během Noci s Andersenem.

Cílem práce je názorně ukázat, jak lze aplikovat tvořivé metody do jedné z netradičních volnočasových aktivit.

This work concerns with development and support of fantasy of younger schooling children. It aims at methods developing fantasy, influence of environment and personality of facilitator's creative work. Its practical part is aimed at work with children in a city library on the Night with Andersen. The goal of the work is illustratively show how to apply the creative methods into one of the unconventional free time activities.

Klíčová slova v českém a anglickém jazyce

Imaginace, dítě, tvůrčí metody, tvůrčí prostředí, facilitátor, Noc s Andersenem, literatura, tvůrčí psaní, tvorba textu, výtvarné metody.

Imagination, child, creative methods, creative environment, facilitator, Night with Andersen, literature, creative writing, creation of text, art methods.

OBSAH PRÁCE

I. TEORETICKÁ ČÁST	7
1. Imaginace z hlediska psychologie	7
2. Fantazie a děti primárního věku	8
3. Metody rozvíjení fantazie ve volnočasových aktivitách	9
4. Vliv prostředí na rozvoj fantazie a zásady podporující tvořivé myšlení	11
5. Osobnost facilitátora při rozvoji fantazie	13
6. Závěr teoretické části.....	16
II. PRAKTICKÁ ČÁST	18
7. Noc s Andersenem.....	18
7.1 Noc s Andersenem – historie a základní fakta	18
7.1.1 Noc s Andersenem a její historie v Městské knihovně v Hrádku nad Nisou ..	19
7.1.2 Hans Christian Andersen – život a dílo	20
7.2 Noc s Andersenem na motivy Sněhové královny	21
7.2.1 Příprava akce	21
7.3 Program večera Noci s Andersenem – Sněhová královna	22
7.3.1 Uvítání, seznámení a začátek akce	22
7.3.2 Výtvarné ztvárnění imaginární postavy.....	25
7.3.2.1 Zjišťování pocitů prostřednictvím zrcadla.....	26
7.3.3 Změna charakteru postavy Kaje prostřednictvím zrcadla	26
7.3.3.1 Výtvarné ztvárnění papírových vloček	28
7.3.4 Tvůrčí psaní – Příběh květiny.....	28
7.3.5 Variování zápletky podle textu a obrázků	30
7.3.5.1 Obrázková osnova příběhu	30
7.3.5.2 Zašifrovaná báseň	31
7.3.6 Dramatizace příběhu.....	32

7.3.7 Tvorba textu – vzkaz	33
7.3.7.1 Variování zakončení příběhu	35
7.3.8 Skládání příběhu pomocí puzzle.....	35
7.3.9 Závěr akce a ukončení projektu.....	36
8. Závěr praktické části.....	38
ZÁVĚR	40
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	43
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	46
SEZNAM PŘÍLOH	47

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Imaginace z hlediska psychologie

Motto: Fantazie je to, čím se člověk odlišuje od zvířat. (J. Arbes)

Fantazie je pro lidský život velice důležitá. Zvířata, která jsou ovládána svými pudy a reflexy fantazii k ničemu nepotřebují. Lidé si své adaptační mechanismy vypracovávají pružně v závislosti na změnách ve svém okolí a to v průběhu celého života. Stejně tak provází fantazie lidské vědomí od jeho počátků. Tvoří významnou součást duševna ve všech stádiích fylogeneze¹ a ontogeneze² a spolu s principy racionálně-kognitivních funkcí formují naši civilizaci a kulturu.

Psychologie se imaginací zabývá hlavně proto, že se nejedná o jednoduchý a izolovaný děj, ale v průběhu vývoje osobnosti se stává stále šířeji působící silou v celku duševního dění dané osoby. V jednotlivých vrstvách osobnosti, plní imaginace různé funkce (např. orientační, anticipační, emancipační, fixační, kreativní,...).

Abychom mohli fantazii využívat a podporovat její rozvoj u dětí, ale i dospělých, je potřeba znát alespoň některé její vlastnosti.

Fantazie se na rozdíl od představy (názorná forma paměti) obecně chápe jako duševní činnost obohacující realitu o nejrůznější výtvořky, které nejsou skutečné. Ovšem spolu dohromady jsou vnitřními psychickými aktivitami subjektu, které se od sebe sice vzájemně liší, ale v reálném toku duševního dění je velmi obtížné je oddělit. (Čačka, 1999)

„Díky imaginaci člověk také nežije pouze v přítomnosti (aktuální regulace chování), ale je schopen se emancipovaně přenášet i do minulosti (vzpomínky) a anticipovat vlastní budoucnost (snění, plány, ideály).“ (Čačka, 1999, str. 15)

Rozvoj fantazie bývá také velice často spojován s rozvojem tvořivosti a tvořivého myšlení. V knize Tvořivosti učitele k tvořivosti žáků se Josef Maňák také zabývá otázkou, zda a v čem se liší psychologický a pedagogický přístup ke kreativnímu procesu. „Rozdíl je zřejmě v tom, že psychologie zkoumá tvořivost jako určitý objektivní psychický proces, jak se projevuje v rámci osobnosti, osvětluje jeho příznačné rysy a hledá kořeny jeho

¹ Fylogeneze = vývoj druhů na základě evoluční teorie.

² Ontogeneze = vývoj jedince v průběhu jeho života.

existence. Naproti tomu pedagogika sleduje na prvním místě funkci kreativity v životě člověka a možnosti jejího ovlivňování.“ (Tvořivostí učitele k tvořivosti žáků, 1997, str. 15)

„Obecně vzato je fantazie reakcí na prožívání nedostatků v reálném světě. Fantazie je však v tomto smyslu nejen zdrojem umělecké tvořivosti, ale tvořivosti vůbec, tzn. např. i tvořivosti vědecké, řemeslnické atd.“ (Nakonečný, 2003)

A právě ovlivňováním tvořivosti, kreativity a fantazie se zabývá tato práce.

2. Fantazie a děti primárního věku

Fantazii lze zejména u předškolních dětí spatřit velmi jednoduše a to při jejich hrách. Tato aktivita, označená jako hra na sociální role znamená, že si dítě hraje např. na myslivce, lékaře, paní učitelku, letce, anebo třeba i na lva. Dítě tak vnímá někoho nebo něco z pohledu jiného člověka. (Helus, 2007) Už v tomto věku, tedy můžeme jejich hry a tak i jejich fantazii rozvíjet pomocí pohádek a dalších příběhů ze života. Čačka (1999) pak poukazuje na další přínos pohádek.

„Pohádka uvádí dětského vnímatele do přediva lidských vztahů a hodnot a nabízí mu orientaci. Uspokojuje v dané fázi vývoje dítěte jeho potřebu sdělování, fantazie, pohody, poznávání, naděje a současně v dítěti upevňuje vědomí hodnot pro jeho další životní cestu.“

V průběhu svého vývoje, dítě od těchto her upouští a upouští i od svého zájmu o pohádky. Během tohoto období ho nejvíce ovlivňuje jeho okolí a to jsou i učitelé a vychovatelé, se kterými se stýká v době svého volného času. Na nich teď tedy zůstává povinnost dále rozvíjet dětskou tvořivost a fantazii.

„Výchova k tvořivosti by měla vycházet z poznání, že vnitřní motivace k řešení úloh tvořivého charakteru a prostředí, ve kterém žáci nemají obavy z hodnocení svých tvořivých produktů a výsledků učební činnosti, budou facilitovat³ rozvoj jejich tvořivosti.“

Výsledkem tvořivé práce dětí je většinou subjektivní tvůrčí produkt. Ten sice nemá společenský význam, nepřispívá k rozvoji společnosti novými originálními výtvary, ale má nesmírný význam pro rozvoj osobnosti. Tyto subjektivně nové produkty vznikají v procesu her a učení.

³ Facilitovat = usnadňovat, facilitátor = odborník na moderování diskuze, pomocník, povzbuzovač, usnadňovač, průvodce procesem.

Děti, které lze charakterizovat jako tvůrčí, které lépe využívají fantazii, jsou obvykle vedoucími typy. Jsou pohybliví, dynamičtí a projevují touhu po poznání. S odvahou se pouštějí do řešení nových, náročných a nekonvenčních problémů. Při jejich řešení se projevuje samostatnost a nápaditost. Problém se snaží řešit více postupy a uvažují o racionálním způsobu řešení. Mohou se projevovat jako nedisciplinovaní, nemají rádi stereotypy a mechanické paměťové učení. Často kladou otázky, pracují bez vyzvání, jsou zvědaví, odvážní a optimističtí. Lépe vyvozují závěry. Projevuje se u nich smysl pro dobrodružné příběhy a často i dobrodružné chování. (Lokšová, Lokša, 2003)

3. Metody rozvíjení fantazie ve volnočasových aktivitách

„Většina autorů se shoduje, že tvořivost se nejčastěji projevuje v podmínkách vnitřní motivace výkonu – tj. ve stavu motivace vyvolané reakcemi jedince na vnitřní charakteristiky úkolu (ne vnějšími činiteli), zatímco vnější motivace může působit na tvořivý výkon negativně, a to zejména tehdy, když neodpovídá požadované úrovni tvořivého výkonu. Ve specifických případech ovšem i (sociální) vnější motivace podporuje rozvoj tvořivosti, což otevírá prostor záměrnému působení v tomto směru.“ (Lokšová, Lokša, 1999, str. 36)

Každému tvořivému výkonu, by tedy měla předcházet správná motivace. Na tuto motivaci pak navazuje dobře zvolená metoda výuky. Metody využívané ve volnočasových aktivitách s cílem rozvíjet fantazii, jsou stejné jako v běžné edukační praxi. Závisí především na jednotlivých zájmových útvarech a vedoucích, kterou metodu kdy a jak využijí. (Rozdělení metod dle Horáka, 2009.)

Metody diskusí

V tomto případě se jedná o různé druhy skupinových diskusí a debat. Slouží převážně k utváření a změně postojů jednotlivých žáků a jejich hodnot. Žáci si tak vytváří vlastní názory, obhajují je, a pokud je neobhájí, mohou přijmout názor skupiny. Předpokladem účinné diskuse je vhodně zvolené téma a její demokratický rámec. Žáci tedy nesmí být manipulováni, ale mají být přesvědčováni argumenty. (Horák, 2009)

Běžně se zde využívá metody Diskusní pavučiny nebo také Myšlenkové mapy.

Metody heuristické

V tomto případě se jedná o metody tvořivé. V knize Tvořivé vyučování se autoři o této tvořivé metodě vyjadřují následovně.

„Její podstatou je to, že žáci sami objevují neznámé skutečnosti. Heuristické úlohy by měly vycházet z reálných životních situací, jež jsou žákům blízké, měly by je podněcovat ke hledání dalších poznatků, zkoumání, ověřování, případně k dalšímu studiu.“ (Lokšová, Lokša, 2003, str. 108)

Stejně tak v knize Tvořivost ve vyučování, Horák tvrdí (2009), že řešení problémů je nejlepší způsob, jak tvořivost cvičit. Tyto metody jsou navíc silně motivační, protože jsou zaměřeny na vlastní objevování, pátrání, vytváření a verifikaci⁴ hypotéz.

Metody inscenační, situační a didaktické hry

Jak už název napovídá, podstatou situačních metod jsou problémová řešení modelových situací. Jedná se o situace, které vychází z reálné události a je nutné je řešit. Při těchto metodách, není řešení většinou jednoznačné. Formy popisu situace mohou být písemné, ústní nebo i audiovizuální, ale ani v jednom případě by neměl vedoucí vnucovat své názory. Nakonec může tento vedoucí porovnat námi navrhované řešení situace se situací, která se udála.

Metody inscenační jsou pak založeny na hraní sociálních rolí, které si buď žáci zvolí, nebo jim jsou přiděleny. Oproti situačním metodám jsou dynamičtější. Jejich význam spočívá v hlubokém pochopení a prožitku, chápání motivů a citů. Její výhodou je výraznější zapojení hrajících jedinců do výchovného procesu. Těchto metod využívá hlavně zážitková pedagogika a patří mezi ty lépe využitelné ve volnočasových aktivitách.

Další metodou využívanou při tvořivé práci je Didaktická hra. Ta je pro žáky, studenty, ale i dospělé mnohem zajímavější a zábavnější než klasické vyučování. Tyto hry mají stanoven přesný učební cíl, avšak i během nich bývá navozena opravdu tvořivá atmosféra radosti z práce, humor a pozitivní emoční prožívání. Právě proto, že v sobě hry mají nejen racionálně logickou, ale i emotivní oblast, je velmi důležité rozhodnutí, co se

⁴ Verifikace = ověřování, kontrola pravosti.

bude realizovat hrou nebo soutěží a podle jakých pravidel. Jako nevhodné se považuje přemotivovanost při soupeření. (Horák, 2009, Lokšová, Lokša, 2003)

Další metody pro rozvoj tvořivosti

Mezi další metody patří Simulační metoda, která je podobná metodě Situační, ale je komplexnější, trvá obvykle delší dobu a může se na ní podílet větší množství osob.

Výzkumné metody podněcují aktivitu a tvořivost nejvíce. Žáci se zde snaží vyřešit problém takovým způsobem, který odpovídá postupu při vědecké práci.

Dramatizace úloh pak pomáhá žákům kvalitněji prožít, zapamatovat si a pochopit nový učební obsah. (Lokšová, Lokša, 2003)

Dá se tedy říci následující: „Metody aktivního učení se snaží co nejvíce napodobit spontánní, přirozené učení, proto v něm učitel hraje roli spíše facilitátora než „poskytovatele informací“. Učitel tedy doprovází, pomáhá, vede, ale nejaktivnějšími účastníky učebního procesu jsou sami žáci, stejně jako hudebníci pod vedením dirigenta reálně hrají. Při využívání těchto metod žáci často pracují v různě velkých skupinách.

Metody aktivního učení využívají sociálních vztahů ve třídě a často i tzv. peer teachingu – žáci se učí od sebe navzájem.“ (Hansen Čechová, 2009, str. 33)

4. Vliv prostředí na rozvoj fantazie a zásady podporující tvořivé myšlení

„Lidé, kteří pracují v podmínkách prostředí podporujícího tvořivost (jako jsou tvořivá atmosféra, volný výběr úkolů na řešení apod.), všeobecně produkují tvořivější řešení než lidé, kteří v takovýchto podmínkách nepracují.“ (Lokšová, Lokša, 1999, str. 36)

„Nemůžeme například očekávat, že v nepřátelském, utiskujícím a výhružném prostředí se bude rozvíjet pocit bezpečí a důvěry, že se zde bude vychovávat v duchu spravedlnosti, snášenlivosti a tolerance. Nebo že dobré vztahy samy o sobě nastolí u žáků vyšší učební úsilí, pozvednou jejich sebedůvěru a zaktivizují participační chování.“ (Grecmanová, 2004)

Pojem prostředí pak tato autorka vysvětluje následovně: „Prostředí představuje objektivní realitu, která se odráží v subjektivním vnímání, prožívání a hodnocení lidí, kteří

jsou jeho součástí. Můžeme je považovat za „živnou půdu“ pro určité klima. Obecně je tvořeno velkou skupinou faktorů (bytostí, podmínek, jevů a procesů), které člověka v průběhu jeho života obklopují, mají pro něho význam a hodnotu.“ Toto školní nebo jakékoli jiné institucionální prostředí má čtyři dimenze: ekologickou, společenskou, sociální a kulturní.

Ekologická dimenze je dána materiálními a estetickými aspekty. Patří sem architektura budovy a jejího okolí (hřiště), jejich vybavení a uspořádání.

Společenskou dimenzi tvoří lidé a to jednotlivci i skupiny. Jsou to především žáci, učitelé (vychovatelé, facilitátoři), rodiče, vedení školy (zájmového útvaru) a další provozní a pomocný personál.

Sociální dimenze prostředí se vztahuje na způsob komunikace a kooperace mezi jednotlivci i skupinami. Podílejí se na ní všichni členové společenské dimenze svým chováním a vztahy. Interakce jsou velmi časté a pestré a to jak mezi jednotlivci, tak také mezi skupinami.

Kulturní část prostředí se potom týká uplatňování tradic, určité hodnotové orientace, vizí a veřejného mínění. K tomu se také řadí poznávací a hodnotové přístupy, odborné kompetence a symboly, které v dané instituci existují, předávají se nebo se dokonce požadují.

Každé prostředí se tedy nějak specificky projevuje. Je však třeba počítat s tím, že každý jeho aktér ho může vnímat odlišně, protože vždy závisí na tom, jak se daná osoba v prostředí cítí, prožívá, jak ho popisuje, hodnotí a definuje.

V tomto prostředí se pak průběžně vytváří klima, které může, ale také nemusí být tvořivé a podporující dětskou fantazii, představivost a mysl. Aby toto klima bylo k tvořivosti příznivé, existuje několik zásad, které je třeba dodržovat.

Zásady k podpoře tvořivého myšlení dobře popsaly Katarína Fichnová a Eva Szobiová (2007). Jsou jimi:

- Dobrovolnost – Dětem bychom měli umožnit nezúčastnit se všech přichystaných her.
- Bezpečí – Děti by se neměly cítit jako ve škole při zkoušení. Jedná se jak o psychické, tak i fyzické bezpečí (viz. výše). Pokud má dítě strach ze samostatné práce, snažíme se mu umožnit práci s kamarádem a naopak.

- **Hodnocení** – Snažíme se využívat pouze povzbuzování nebo hledáme slova kladného hodnocení. Záporné hodnocení vynecháváme – může dítě zablokovat v další práci. Stejně tak se snažíme pochválit i ne příliš originální nápady, např. za snahu.
- **Humor** – Důležitá součást našich činností. Pokud se při práci zasmějeme, bude nás bavit a budeme v ní chtít pokračovat. Nesmí dojít k zesměšňování.
- **Potěšení ze hry** – Naše aktivity mají přinášet potěšení ze hry, z hledání a objevování řešení. Proces je stejně důležitý jako výsledek.
- **Hra** – Připravované úlohy mají být hra a ne učební látka.

Aktivity, které budeme s dětmi vykonávat, mají vést k pocitu „psychického bezpečí“ všech účastníků. Vedoucí by k němu měl přihlížet při výběru her, výběru prostředí a pomůcek. Jde hlavně o to, že pokud nebude vedoucí dobře znát aktivity a prostředí, kde by se měly odehrávat, nebude moci včas a vhodně zasáhnout při případných komplikacích nebo dokonce komplikace včas nerozpozna. Měl by dosáhnout sounáležitosti všech účastníků a zabránit všem projevům, které mohou vést k psychickému i fyzickému ohrožení účastníků. Stejně tak by děti měly od začátku znát smysl celého připraveného programu a i jednotlivé cíle her. (Čermáková, 2000)

5. Osobnost facilitátora při rozvoji fantazie

„Osobnost tvořivého umělce i tvořivého učitele je osobností v plném slova smyslu, s celou řadou příznivých atributů. Je to osobnost nevšední, výjimečná, originální, osobitá, ale i senzitivní, citlivá a snadno zranitelná, neklidná, neuspokojená a hledající. Oba pociťují radost, hrdost i pýchu nad zdárným výsledkem svého tvůrčího usilování.“ (Tvořivost učitele k tvořivosti žáků, 1997, str. 77)

V této definici jsou jasně vypsány znaky tvůrčí osobnosti. Učitel, nebo volnočasový pedagog, který si však klade za cíl rozvoj fantazie a tvořivosti žáků, musí však mít i něco navíc. Tyto vlastnosti popsali Lokšovi v knize Tvořivé vyučování.

- **Tvůrčí osobnost** – Její charakteristiky jsou humanistická orientace, inovační výuka a tvořivé seberefektivní a sociálně-komunikativní dovednosti. Krom toho, že učitel, který chce tvořivost rozvíjet, musí být sám tvořivý, musí také znát teorii a metodologii rozvoje tvořivosti žáků.

- Celoživotní vzdělávání – Právě proto, aby mohl zůstat pedagog tvořivým a tak realizovat své vzdělávací cíle, je potřeba neustálého rozvoje a vzdělávání.
- Seberealizace – Díky celoživotnímu vzdělávání pedagogů se vytváří předpoklady pro úspěšnou profesní seberealizaci. Mělo by docházet k tomu, že zkušení učitelé budou tvořivě využívat svých celoživotních zkušeností a nestanou se tak „konzervativními“.
- Vědomosti – Jedná se opět o systematické prohlubování a rozvíjení vědomostí, ovšem tentokrát z oblasti teorie a metodiky tvořivého vyučování.
- Aplikace – „Aplikační úroveň předpokládá realizaci komplexu interakcí tvořivých činností učitele, žáka, okolí školy na základě kreativizace obsahu učiva v praxi tvořivého vyučování. Je to implementace⁵ a využití osvojených vědomostí z teorie a z metodologie tvořivého vyučování v konkrétní práci s žáky při realizaci cílů výuky.“
- Hodnocení – Jeho součástí je kromě sebereflexe, také tvůrčí práce dětí, se kterými pedagog pracuje. Hodnocení našich výsledků může provádět i jiná osoba.

Tvořivý učitel - vedoucí má tedy za cíl splnit nejen výchovu žáků ve smyslu iniciativy a inovátorství, ale také tvorbu klimatu příznivého k inovacím. (Tvořivá škola, 1998) Anna Nowaková ve svém příspěvku také hovoří o charakteristikách tvořivé práce. Jsou jimi:

- odstranění šablonovitosti při tvorbě hodiny,
- hledání vlastního způsobu práce a jeho systematické zdokonalování,
- hledání stále lepších způsobů kontroly znalostí dosažených žáky,
- využívání přístupných didakticko-výchovných prostředků novátorským způsobem,
- povzbuzování žáků k myšlení, inovacím a samostatnosti.

Tvořivý vedoucí tedy musí:

⁵ Implementace = Proces uskutečňování teoreticky stanovené myšlenky nebo projektu za účelem jeho dalšího použití.

- pomáhat dětem při dosahování úspěchů v rozsahu jejich možností cestou zajišťování velkého množství problémů vhodných k řešení,
- uvolnit děti od obrovského zatížení přebytečnými informacemi a tím zajistit místo pro svobodné myšlení,
- vhodně poskytovat pomoc, při řešení komplikovaných problémů,
- učit děti citlivosti, pochopení a chránit je před rutinou,
- vytvářet klima pro diskuzi a projevování nápadů,
- povzbuzovat děti při hledání různých řešení problému,
- být otevřený, zvědavý, citlivý, zodpovědný, originální, samostatný a emocionálně dospělý,
- být novátorský v záměrech, prostředcích a metodách jednání.

6. Závěr teoretické části

*„Fantazie, to není představovat si, co věci nejsou, ale udělat něco, co by mohli být.“
(Karel Čapek)*

- Fantazie je pro lidský život velice důležitá. Lidé si své adaptační mechanismy vypracovávají pružně v závislosti na změnách ve svém okolí a to v průběhu celého života. Stejně tak provází fantazie lidské vědomí od jeho počátků. Tvoří významnou součást duševna ve všech stádiích fylogeneze a ontogeneze a spolu s principy racionálně-kognitivních funkcí formují naši civilizaci a kulturu.
- Fantazie se na rozdíl od představy (názorná forma paměti) obecně chápe jako duševní činnost obohacující realitu o nejrůznější výtvoř, které nejsou skutečné. Ovšem spolu dohromady jsou vnitřními psychickými aktivitami subjektu, které se od sebe sice vzájemně liší, ale v reálném toku duševního dění je velmi obtížné je oddělit.
- Děti, které lze charakterizovat jako tvůrčí, které lépe využívají fantazii, jsou obvykle vedoucími typy. Jsou pohybliví, dynamičtí a projevují touhu po poznání. S odvahou se pouštějí do řešení nových, náročných a nekonvenčních problémů. Při jejich řešení se projevuje samostatnost a nápaditost. Problém se snaží řešit více postupy a uvažují o racionálním způsobu řešení. Mohou se projevovat jako nedisciplinovaní, nemají rádi stereotypy a mechanické paměťové učení. Často kladou otázky, pracují bez vyzvání, jsou zvědaví, odvážní a optimističtí. Lépe vyvozují závěry. Projevuje se u nich smysl pro dobrodružné příběhy a často i dobrodružné chování.
- Výsledkem tvořivé práce dětí je většinou subjektivní tvůrčí produkt. Ten sice nemá společenský význam, nepřispívá k rozvoji společnosti novými originálními výtvoř, ale má nesmírný význam pro rozvoj osobnosti. Tyto subjektivně nové produkty vnikají v procesu her a učení.
- Většina autorů se shoduje, že tvořivost se nejčastěji projevuje v podmínkách vnitřní motivace výkonu – tj. ve stavu motivace vyvolané reakcemi jedince na vnitřní charakteristiky úkolu (ne vnějšími činiteli), zatímco vnější motivace může působit na tvořivý výkon negativně, a to zejména tehdy, když neodpovídá požadované úrovni tvořivého výkonu. Ve specifických případech ovšem i (sociální) vnější

motivace podporuje rozvoj tvořivosti, což otevírá prostor záměrnému působení v tomto směru.

- Metody aktivního učení se snaží co nejvíce napodobit spontánní, přirozené učení, proto v něm vychovatel hraje roli spíše facilitátora než „poskytovatele informací“. Ten pak doprovází, pomáhá, vede, ale nejaktivnějšími účastníky učebního procesu jsou sami děti. Při využívání těchto metod se často pracuje v různě velkých skupinách. Metody aktivního učení využívají sociálních vztahů ve skupině a často se děti učí od sebe navzájem.
- Lidé, kteří pracují v podmínkách prostředí podporujícího tvořivost (jako jsou tvořivá atmosféra, volný výběr úkolů na řešení apod.), všeobecně produkují tvořivější řešení než lidé, kteří v takovýchto podmínkách nepracují.
- Prostředí představuje objektivní realitu, která se odráží v subjektivním vnímání, prožívání a hodnocení lidí, kteří jsou jeho součástí. Můžeme je považovat za „živnou půdu“ pro určité klima. Obecně je tvořeno velkou skupinou faktorů (bytostí, podmínek, jevů a procesů), které člověka v průběhu jeho života obklopují, mají pro něho význam a hodnotu.
- Osobnost tvořivého vedoucího je osobností v plném slova smyslu, s celou řadou příznivých atributů. Je to osobnost nevšední, výjimečná, originální, osobitá, ale i senzitivní, citlivá a snadno zranitelná, neklidná, neuspokojená a hledající. Pociťuje radost, hrdost i pýchu nad zdárným výsledkem svého tvůrčího usilování.
- Tvořivý učitel - vedoucí má tedy za cíl splnit nejen výchovu žáků ve smyslu iniciativy a inovátorství, ale také tvorbu klimatu příznivého k inovacím.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7. Noc s Andersenem

Cílem praktické části práce je analyzovat rozvoj dětské fantazie prostřednictvím literárního stimulu. Toho jsem se rozhodla dosáhnout pomocí akce zvané Noc s Andersenem. Domnívám se, že se jedná o skvělou příležitost, ukázat dětem krásy pohádkových knížek a jejich pomocí podněcovat dětskou fantazii.

7.1 Noc s Andersenem – historie a základní fakta

Historie noci s Andersenem

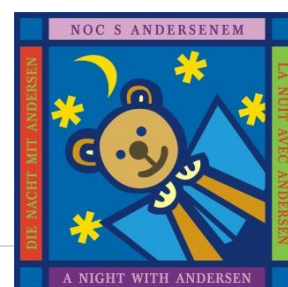
Noc s Andersenem je pravděpodobně nejznámější akcí na podporu dětského čtenářství u nás. Koná se vždy v noci z pátku na sobotu a to nejblíže druhému dubnu. Právě druhého dubna se narodil dánský spisovatel Hans Christian Andersen a tento den je také Mezinárodní den dětské knihy.

Její historie se začala psát roku 2000, kdy s nápadem pozvat dětské čtenáře na noc do knihovny, přišly pracovnice knihovny Bedřicha Beneše Buchlovana z Uherského Hradiště. Tenkrát, motivováni metodou osobního vzoru v předčítání, se s několika dalšími kolegy a kolegyněmi domluvili, a vytvořili jednoduchou strukturu večera pro asi dvacítku čtenářů. Na ně pak čekalo noční dobrodružství v podobě předčítání knih, hraní her a soutěžení. V závěru noci se do knihovny dostavil i skřítek Uspávač a Knihvypůjčka regálová, kteří pomocí pohádek pomohli dětem ke spánku.

Během této pohádkové noci byly rozeslány e-mailem pozdravy do mnoha koutů republiky a také do Dánska, jako pozdrav samotnému Andersenovi. O tomto počínu se tak dozvěděl i Klub dětských knihoven SKIP, kterému se onu myšlenku hlasitého předčítání podařilo roznést po celé republice.

V následujícím roce se zapojilo už na čtyřicet knihoven, které spolu byly propojeny internetem a mohly si tak sdělovat aktuální zážitky nebo se účastnit soutěží. V roce 2002 se počet míst, kde mohli čtenáři nocovat, zvýšil na 72 a navíc se rozšířil i o školy, domy dětí a o několik míst na Slovensku.

Rok 2003 byl pro Noc s Andersenem zlomový a to nejen proto, že se jednalo už o skutečně mezinárodní akci (153 knihoven u nás, na Slovensku a v Polsku). Za podpory MK ČR vzniklo logo akce

Obrázek 1 - Logo NsA

a pamětní samolepky. E-maily o akci se rozeslaly do všech koutů světa a mnoho nakladatelů připravilo pro malé nocovníky soutěže o pěkné ceny. Do knihoven zavítalo hodně známých osobností a to nejen ze světa knih a fantazie, ale také těch skutečných.

Noc s Andersenem – rok 2011

Prvního dubna roku 2011 se odehrál již jedenáctý ročník populárního večerního předčítání. Do tohoto ročníku se oficiálně zapojilo 1.065 míst spolu se 40.957 dětmi a 12.200 organizátory. Děti usínaly jak ve veřejných i školních knihovnách, tak také ve školkách, školách, občanských sdruženích, domech dětí, klubech Čech, Moravy, Slovenska, Polska i Slovinska. Loni poprvé se také nocovalo v Českých školách bez hranic v Londýně, Drážďanech, Ženevě, Paříži, v americkém Baltimore, v České a slovenské škole v australském Sydney a v Českém kroužku v Kodani.

Během této pohádkové noci proběhlo několik nočních sbírek a děti tak pomohly stavbě prvního dětského hospice v Malejovicích, dětem v zemětřesením zničeném Japonku a také organizaci UNICEF. Sázely se pohádkové stromy, do knihoven dorazilo mnoho slavných tváří, spisovatelů nebo představitelů měst a obcí, v knihkupectví Ivony Březinové se konal největší čtecí maratón, soutěžilo se v několika internetových anketách, volila se nejoblíbenější knížka, která byla poté oceněna Cenou nočních spáčů, ale co je hlavní – všude se četly pohádky a nezapomnělo se ani na Hanse Christiana Andersena a Den dětské knihy, kteří stáli za zrodem celé akce.

Ke dni 15. února 2012 je prozatím na již dvanáctou Noc s Andersenem přihlášeno 500 pořadajících míst z ČR a 115 míst ze zahraničí. Tento počet se bude jistě ještě zvyšovat.

7.1.1 Noc s Andersenem a její historie v Městské knihovně v Hrádku nad Nisou

Do Městské knihovny v Hrádku nad Nisou poprvé zavítala Noc s Andersenem už v roce 2003, kdy dámy knihovnice pozvaly do dětského oddělení první spáče. Tenkrát tu nocovalo jedenáct dětí (7 chlapců a 4 dívky) ve věku od 6 do 12 let. Od té doby se Noc s Andersenem konala pravidelně až do roku 2010, kdy bylo město v rámci úspor nuceno propustit jednu z knihovnic.

Po rozhovoru s bývalou paní knihovnicí, jsem se dozvěděla, že nejoblíbenější činností, která se konala, bylo putování za pokladem. Děti postupovaly podle směru šipek nalepených na podlaze a v každé části plnily nějaký úkol. Jednalo se například o skákání panáka, vytvoření žvýkačkové bubliny, otesánkův hod balónem nebo také popelčino

přebírání luštěnin. Poslední šipka pak děti navedla do temného skladu, kde byla ukrytá truhla plná sušenek a dalšího mlsání.

Mezi další oblíbené aktivity patřily všechny hry, které se odehrávaly ve tmě. Ať už to bylo vybarvování obrázků, psaní jmen a různých vzkazů, vždy se to setkal s úspěchem. No a v neposlední řadě zůstalo také večerní chatování po síti a dlouhé ponocování, kterého se dětem doma nedostávalo. Hrál se divadlo, sázel se pohádkový stromek, malovalo se, luštily se kvízy, skládalo se puzzle, soutěžilo se, představili se další slavní literáti a ani jednou se nezapomnělo na čtení pohádek.

Letos, v roce 2012, jsem se rozhodla tradici Noci s Andersenem obnovit. Po několika rozhovorech s učiteli místních škol jsem dospěla k rozhodnutí nabídnout nocování v knihovně mladším, ale i starším dětem. Tak se stalo, že budeme NsA pořádát hned dvakrát a to 24. února (pro mladší žáky) a spolu s celým světem 30. března (pro starší žáky). Různá jsou i témata jednotlivých večerů. Nejdříve se podíváme na samotného Andersena a jeho pohádky a poté se přesuneme kamsi hluboko do záhrobí, kde nás možná pan Andersen také navštíví.

7.1.2 Hans Christian Andersen – život a dílo

Hans Christian Andersen je jedním z nejuznávanějších pohádkářů všech dob. Během svého života napsal 156 pohádek, z nichž některé jsou celosvětově proslulé – *Malá mořská víla*, *Princezna na hrášku*, *Děvčátko se sirkami*, *Sněhová královna* nebo *Císařovy nové šaty*. Zabýval se také psaním básní a románů, které kladl hodnotově vysoko nad pohádky.

H. CH. Andersen se narodil 2. dubna 1805 v Odense na ostrově Fynu v Dánsku. Zemřel 4. srpna 1875 nedaleko Kodaně. Celý život se s vášní věnoval literatuře, a jak také popsal ve své autobiografii - *Pohádka mého života*, byl ochotný udělat téměř vše, aby se mohl stát umělcem. Poměrně brzy utekl do Kodaně, kde se pokusil prosadit jako loutkoherec a zpěvák. Zde se také setkal s ředitelem divadla Jonasem Collinem, který v něm viděl jistý potenciál a tak mu zajistil studium na gymnáziu ve Slagelse. Poté studoval ve škole v Helsingøru. A i když mu celý život dělalo psaní a mluvnice problémy, živil se pouze svou literární tvorbou. Je pochován na Assistenském hřbitově v Kodani. Jeho pohřeb byl vyhlášen dnem národním smutku. (Ze života autorů knížek, 2009-2012)

7.2 Noc s Andersenem na motivy Sněhové královny

7.2.1 Příprava akce

Dne 24. února 2012 jsme v Městské knihovně v Hrádku nad Nisou pořádali pro nás již devátý ročník této akce. Noc s Andersenem a jeho pohádkami byla určena pro děti prvního stupně ZŠ. Protože jsme byli omezeni prostorami knihovny, byli do projektu přednostně zařazeni ti, kteří navštěvují knihovnu a půjčují si knížky pravidelně. Akce se nakonec zúčastnilo deset dětí, které spolu se mnou a mým přítelem strávily pohádkovou noc v dětském oddělení naší knihovny.

Našemu nocování předcházely dlouhé přípravy. Velmi důležité bylo do konce listopadu vybrat termín, který se nebude krýt s jinou plánovanou akcí města. Poté jsme začali vytvářet samotný program. Ve druhé polovině ledna jsme rozeslali plakátky (*příloha č. 1*) do všech Základních škol, Domu dětí a také do místního informačního centra. Připravili jsme přihlášky (*příloha č. 2*), vytvořili jsme pamětní listy (*příloha č. 3*) a v neposlední řadě jsme sehnali drobné upomínkové předměty.

Další přípravy jsme nechali až na den konání akce. To jsme zdobili knihovnu a přestavovali její zařízení, kopírovali materiály, vyklízeli místnost na spaní a zajišťovali jídlo a pití pro děti. Poté už jsme jen čekali na prvního příchozího a doufali, že vše proběhne, tak jak má.

Obrázek 3 - Účastníci NsA

7.3 Program večera Noci s Andersenem – Sněhová královna

Program večera byl naplánován tak, aby splňoval vytyčené cíle a aby se jej mohlo zúčastnit dvanáct dětí. Jejich počet byl omezen hlavně prostorem určeným k přespávání, ale i místy k sezení apod.

Jednotlivé aktivity jsme se snažili přizpůsobit věku dětí, aby se mohli po celou dobu zapojovat všichni účastníci. Každá aktivita se také nějakým způsobem dotýkala literatury a měla podněcovat dětskou fantazii a tvořivost. Věřím, že se nám to povedlo a že tyto děti budou knihovnu stále navštěvovat a v dobrém vzpomínat na noc, kterou tu měly možnost strávit.

7.3.1 Uvítání, seznámení a začátek akce

- Počet účastníků: 10
- Pohlaví účastníků: 4 dívky a 6 chlapců
- Věk účastníků: 8 – 12 let

První komplikace nastala hned s příchodem prvního nocovníka, který nám oznámil, že jeden z jeho kamarádů na akci nedorazí. Důvodem byl ranní fotbalový turnaj. Po telefonátu s jeho rodiči a slibu, že turnaj stihne, Tomáš nakonec přišel a my doufali, že bude už vše v pořádku. Nakonec jsme byli nuceni volat ještě dvěma dalším dívkám, které nenapadlo, že se mají z akce omluvit, když přijít nemohou. Díky tomu se tedy počet dětí snížil na deset, za což jsme byly vzhledem k jejich povaze a neutuchajícímu elánu docela rádi.

V 18:00 hodin jsme se rozloučili a popřáli dobrou noc poslednímu z rodičů. Společně jsme si ukázali prostory knihovny a pověděli si některá pravidla, která budeme v průběhu večera dodržovat. Jakmile si děti vybraly místo na spaní, posadili jsme se do kroužku a začali se představovat.

Seznamovací aktivita č. 1 – Vytleskávání jmen

Všichni jsme se posadili do kolečka a začali tleskat. Postupně jsme u toho začali říkat svá jména. Po tomto představení jsme vždy řekli své jméno a jméno někoho jiného.

Ten navázal svým jménem a pokračoval jménem dalšího hráče. Tleskali jsme, dokud jsme neznali jména všech ostatních dětí.

I když jsem věřila, že tato hra není příliš známá, většina dětí ji znala, což mi hned daly jasně na vědomí. Možná právě díky tomu proběhla tato aktivítka v pořádku a velmi mě potěšilo, že si děti vybíraly na vytleskávání opravdu jména těch, které neznaly.

Seznamovací aktivita č. 2 – Představování ve dvojicích

Před druhou seznamovací aktivitou jsme rozdali hráčům kartičky, podle kterých se rozdělili do dvojic. (Kartičky obsahovaly vždy název Andersenovi pohádky a jeho obrázek.) Úkolem bylo zjistit od spoluhráče jeho nejoblíbenější zvíře, pohádkovou postavu a nejhezčí dárek, který dostal od Ježíška. Po uplynutí časového limitu tří minut, se vždy postavil jeden z dvojice, představil se jménem toho druhého a řekl nám odpovědi na zadané otázky. Postupně se tak představili všichni hráči.

Obrázek 4 - Kartičky na rozdělování do dvojic

Tato hra probíhala s větším zájmem a kromě nejmladšího Dominika, který si nezapamatoval Sofiin dárek k Vánocům, se všichni představili precizně a navíc se u toho i dobře bavili.

V návaznosti na tuto aktivitu jsme chtěli, aby se všichni znovu podívali na kartičky, podle kterých byli rozděleni do dvojic a pokusili se přijít na to, co mají společného. Protože odpověď nikdo nevěděl, připravili jsme si pro ně tajenku, po jejímž správném vyplnění vyjde Hans Christian Andersen.

1 Spejbl a	11 Jeníček a
2 Mája	12 v říši divů
3 Šípková	13 Pat a
4 Sněhurka a trpaslíků	14 Muž žijící pod vodou.
5 Křemílek a	15 Princezna se zlatou
6 Ten, kdo žije v pekle.	16 Motýl
7 101	17 Červená

- 8 Mach a 18 Rumcajs, Manka a
 9 Štaflík a 19 Kráska a
 10 Jméno muže z lahve. 20 na hrášku

1						H	U	R	V	Í	N	E	K
2	V	Č	E	L	K	A							
3		R	Ů	Ž	E	N	K	A					
4						S	E	D	M				
						x							
5				V	O	CH	O	M	Ů	R	K	A	
6				Č	E	R	T						
7	D	A	L	M	A	T	I	N	Ů				
8			Š	E	B	E	S	T	O	V	Á		
9		Š	P	A	G	E	T	K	A				
10			A	L	A	D	I	N					
11					M	A	Ř	E	N	K	A		
12			A	L	E	N	K	A					
						x							
13					M	A	T						
14			V	O	D	N	Í	K					
15		H	V	Ě	Z	D	O	U					
16	E	M	A	N	U	E	L						
17				K	A	R	K	U	L	K	A		
18		C	I	P	Í	S	E	K					
19		Z	V	Í	Ř	E							
20			P	R	I	N	C	E	Z	N	A		

Bohužel se tajenka zdála být pro někoho těžká a tak jsme s vyplněním pomáhali, jak to jen šlo. Nakonec získali tajenku všichni. Poté už byla hračka přijít na spojení mezi obrázky a tajenkou. Pověděli jsme si několik informací o Andersenovi a o dni, který přespáváním v knihovně slavíme. Pak už jsme si mohli přečíst jednu z jeho nejznámějších pohádek – Sněhovou královnu.

Pohrádka Sněhová královna (příloha č. 4) je rozdělena do sedmi částí a každou z nich doplňují nějaké tvořivé úkoly.

7.3.2 Výtvarné ztvárnění imaginární postavy

- Přečetli jsme celý první příběh – O zrcadle a o střepech

První úkol: Jak asi vypadal takový člověk v d'áblově zrcadle?

Obrázek 5 - Vytváříme Alfa

Obrázek 6 - Vytváříme Alfa 2

Na balicí papír jsme obkreslili nejmenšího člena naší skupiny a vymysleli jsme mu jméno ALF. Požádali jsme ostatní, aby si představili, že právě k Alfovi doletěli žáci čarodějnické školy s oním zrcadlem a nastavili mu ho před sebe. Děti dostaly za úkol domalovat Alfa tak, jak si asi sám v tomto zrcadle připadal. U této činnosti jsme se děti ptali na Alfovi pocity a také na to, jestli je napadá, jak bychom mohli Alfovi pomoci.

Navrhovaným řešením bylo povědět mu, že to není pravda a pochválit ho za něco, co udělal.

Našeho nového kamaráda jsme poté přilepili na zeď, aby byl po zbytek večera s někým, kdo ho má rád.

Do této aktivity se zapojili všichni s velkou vervou. Předháněli se, kdo bude vybarvovat - zohavovat jednotlivé části Alfa a s velkým potěšením vymýšleli jeho pocity při pohledu do začarovанého zrcadla. Když byl

Alf úplně hotov a následně také pochválen,

přemluvili nás děti k tomu, abychom jim ho přilepili na zeď v místnosti, kde budou spát a ne na námi připravené místo. V tomto jsme jim rádi vyhověli.

7.3.2.1 Zjišťování pocitů prostřednictvím zrcadla

Druhý úkol: Hra s obrácenými zrcadly

Cílem této aktivity bylo poukázat na dobré vlastnosti a to tak, že jsme se podívali do opačného zrcadla, které vše ošklivé změnilo v krásné.

Sedli jsme si do kroužku a začali si mezi sebou posílat klubko provázku. Ten kdo provázek chytil, řekl něco pěkného o tom, kdo mu ho poslal. Poté poslal klubko dál, ale provázek stále držel. Když už každý z nás chytil alespoň jednou provázek, tak jsme trochu upravili pravidla. Ten, kdo zrovna držel klubko, si vybral kohokoliv, komu chtěl něco pěkného říci a tomu ho poslal. Tak nám nakonec vznikla pavučina všeho dobrého a hezkého. Tato aktivita zabrala pouze pár minut a i přes počáteční obavy z vyjadřování některých dětí, proběhla bez větších problémů.

V první části si děti chválily hlavně oblečení a vlasy, ale objevila se i pochvala za pomoc při luštění tajenky. Druhá část byla díky úpravě pravidel otevřenější a tak se chválily i výkony ze školy a z různých kroužků, které děti navštěvují. Tady jsme byli pochváleni i my, za to, že děti nemusí brzy spát.

7.3.3 Změna charakteru postavy Kaje prostřednictvím zrcadla

Společně s dětmi jsme přečetli druhou část příběhu – O chlapečkovi a o holčičce

Třetí úkol: Napodobování

Aktivita byla inspirována Kajem, který napodoboval všechny kolem, když mu spadl střípek skla do oka. Abychom se trochu rozhýbali, postavili jsme se do kroužku tak, že stály vždy dvojice čelem k sobě. Tyto dvojice se pak vzájemně napodobovaly. Témata k napodobování zněla: Kajovi padá střípek skla do oka, Kaj kope do truhlíku, Kaj vytrhává růže, Kaj předvádí babičku a Kaj ukazuje Gerdě sněhové vločky. S každou změnou tématu se vyměnili členové dvojic a střídalo se i to, který kruh téma předvádí a který napodobuje.

Tato aktivita byla z celého večera nejoblíbenější a děti by u ní klidně strávily zbytek noci. Osobně se domnívám, že tato hra byla stvořena právě pro takovou skupinu, jakou jsem měla během NsA možnost poznat.

7.3.3.1 Výtvarné ztvárnění papírových vloček

Čtvrtý úkol: Sněhové vločky

Cílem tohoto úkolu bylo vytvořit pomocí papírových vloček iluzi zamrzlého okna. Tato aktivita probíhala paralelně se čtením druhého příběhu. Jakmile jsme přečetli část, kde Kaj s Gerdou pozorují zamrzlé okno, vzali jsme si papír a pomocí nůžek jsme vystřihovali velké sněhové vločky, které jsme posléze připevnili na okna.

Obrázek 8 - Vystřihujeme

Než byl celý příběh přečtený, okna jsme měli jako z pohádky. Nejtěžším úkolem se ukázalo rozhodování, která z krásných vloček bude tou naší Sněhovou královnou.

Obrázek 7 – Sněhová královna

7.3.4 Tvůrčí psaní – Příběh květiny

Společně s dětmi jsme přečetli třetí část příběhu, až do chvíle, kdy Gerda promlouvala s květinami a je jí líto, že o Kajovi žádná z nich neví.

(„O tohleto se já vůbec nestarám!“ řekla Gerda. „Takovéhle vyprávění pro mne není!“ – A tak vyběhla na okraj zahrady.)

Pátý úkol: příběhy květin

Předem jsme si připravili obrázky květin, se kterými Gerda v pohádce promlouvá. Ty jsme si vybarvili a ukazovali dětem při četní jednotlivých příběhů. Důvod tohoto byl prostý, všechny děti určitě znají růži a vědí, jak vypadá, ale například svlačec, hyacint nebo blatouch znát nemusejí a jak se nám také potvrdilo, neznají.

Obrázek 9 - květiny z květinové zahrady

Poté jsme se rozdělili do dvojic. Úkolem každé dvojice bylo namalovat svoji květinu a napsat její příběh, podle příběhů, které jsme v pohádce slyšeli. Protože někteří začínali pociťovat únavu, velkou motivací jim byl Michalův příslib, že s každým, kdo vymyslí příběh a namaluje květinu, udělá na zádech pět kliků.

Tak se stalo, že vzniklo pět nových druhů květin a Michal později litoval, že něco takového slíbil.

Tomáš +
Štěpán

- „Jsem kytky a vyrostla jsem na louce a jmenuju se Nacipán. Jsem moc hezká kytky a mám teď vlastní zahrádku. Když jsem byla malá, málem mě přejel traktor. Jsem červená a mám trny jako růže a taky trochu smrdím. Děti mě našly a daly mamince k narozeninám, ale protože smrdím, tak jsem musela na zahrádku a tam se mi líbí.“

Vojta +
Míra

- „Rostu tu už dlouho a jmenuju se růže. Za posledních 100 let sem nezažila to že tu letěla sněhová královna. Vezla malého chlapce, který byl v srdci duše byl hodný. Ale něco se mu stalo protože neletěl zpátky. Ale dneska by už byl strašně starý leda že by královna uměla čarovat a tak mu zastavila věk.“

Obrázek 10 - Růže

Sofie +
Nikča

- „Já jsem květinová královna. Jmenuju se Královské srdce a jsem krásná. Mám také svoje království a mám zahradu a v tom království mě má každý rád. Narodila jsem se tady a tady taky umřu. Moje srdce je modré a mám ho na každém okvětním lístku a když na mě svítí slunce, tak mi do dělá žlutou korunu. Jsem ta nekrásnější kytky na celém hradě. Mám své sluhy a ty se staraj o to abych byla pořád hezká.“

Obrázek 11 - Královna

Pája +
Markét

- Virostla jsem protože se jmenuju hrozinka. A mám se dobře. Květina je krásná sem hezká. A sem žlutá. A lítaj na mě mouchy.

- *Tulipán roste na zahrádce. Jmenuju se Irmén a vysadila mě babička na zahrádce. Sem pěkná kytička. Má mě malá holčička, která má kromě mě fůru růží. Jednou se píchla o růži. Zasadila jí taky babička. A potom holčička měla velkou pihu a stala se z ní babizna. A ta měla létající koště. A neměla proto ráda růže. A protože jsem tulipán, tak mě ráda má.*

Květiny s jejich popisy jsme si nalepili vedle Alfa, a jakmile Michal zacvičil s každým pět kliků, společnými silami jsme dočetli zbytek třetího příběhu.

7.3.5 Variování zápletky podle textu a obrázků

Po krátké přestávce jsme pokračovali čtením čtvrté části příběhu Princ a Princezna. Tuto část a část následující, která pojednává o Loupežnické dcerce, jsem četla z časových důvodů já sama. Bohužel bylo už něco po deváté hodině večerní, a pokud jsme chtěli stihnout přečíst celou pohádku, museli jsme trochu zrychlit. Zejména u mladších účastníků byla už hodně patrná únava hlavně ve chvílích, kdy se pouze četlo. Začínali si lehat a při každém vytržení z pohádky se stále namáhavěji zvedali.

7.3.5.1 Obrázková osnova příběhu

Šestý úkol – logická řada

Tento šestý úkol si kladl za cíl zjistit, zda si děti pamatují vše, co jsme si zatím přečetli a jak odhadují vývoj našeho příběhu. K tomu nám posloužily obyčejné omalovánky s motivem Sněhové královny (dostupné z www.supercoloring.com). Ty jsme si vytiskly a úkolem dětí bylo seřadit je za sebou, tak aby na sebe logicky navazovaly.

Protože tento úkol plnila celá skupina dohromady, nebylo to příliš náročné ani zdlouhavé. Společně jsme pak obrázky pomocí kolíčků připevnily na natažený provázek v pořadí, jaké si určily děti. Nakonec jsme ještě dětem řekli, že pokud budou chtít obrázky kdykoli přeskupit, tak mohou. Než jsme se však stihli pustit do dalšího četní, několik dětí se znovu pustilo do přeskupování obrázků, což vedlo k menší hádce, kterou jsme vyřešili tak, že jsme dětem dovolily obrázky z omalovánek vybarvit a o jejich pořadí jsme hlasovali.

7.3.5.2 Zašifrovaná báseň

Z tohoto čtvrtého příběhu přečteme pouze necelou první stranu.

(„Ne, tomu jsem se nenaučila,“ pravila Gerda, „ale babička ji znala. Ta dovedla i tajnou řeč. Kdybych se ji jen byla naučila!“)

Sedmý úkol – vzkaz v havraní řeči

Přestože ani my jsme tajné řeči nerozuměli, pokusili jsme se společnými silami rozluštit vzkaz, který tu pro nás jeden havran zanechal.

Pro tento úkol jsme se rozdělili do dvojic bez mluvení podle čísel nalepených na čele. Jako vedoucí jsem dětem čísla nalepila tak, aby byly skupiny věkově vyrovnané a pokud možno nebyly sourozenci spolu. A protože dětem dlouho rozdělování netrvalo, mohli jsme se pustit do překládání textu.

HAVRANÍ PŘÍBĚH

Dlouhý příběh ti teď povím
o jednom chlapci líbezném,
který kráčel krokem sobím,
do zámku vstříc princezně.

Princezna to byla chytrá,
ženicha si hledala.
Zástup mužů po ni vzdychá,
hlupáka by nebrala.

Jen co s chlapcem promluvila,
svatba byla domluvena.

A tak chlapec líbezný,
v zámku princezny teď spí.

A co naše holčička,
hledající mladíčka?
Doufejme, že uspěje.
Pořád je tu naděje.

KRÁHAVRANÍ KRÁPŘÍBĚH

KRÁDLOUHÝ KRÁPŘÍBĚH KRÁTI KRÁTEĎ
KRÁPOVÍM
KRÁO KRÁJEDNOM KRÁCHLAPCI KRÁLÍBEZNÉM,
KRÁKTERÝ KRÁKRÁČEL KRÁKROKEM KRÁSOBÍM,
KRÁDO KRÁZÁMKU KRÁVSTŘÍC KRÁPRINCEZNĚ.

OPROINOCEOZNOA OTO BYOLA CHYOTRŮÁ,
ŽEONIOCHA SIO HLOEDOALOA.
ZÁOSTOUP MUOŽŮ OPO ONI VZODYOCHÁ,
HLOUPOÁKOA OBY NEOBROALOA.

„ALIVULMORP MECPALCH S OC NEJ
.ANEVULMOD ALYB ABTAVS

AKAJ TAKKAJ CHLAPECKAJ LÍBEZNÝKAJ,
VKAJ ZÁMKUKAJ PRINCEZNYKAJ TEĎKAJ SPÍKAJ.

AŽ CŽO NAŽŠEŽ HŽOLŽČIŽČKAŽ,
ŽHŽLEDAŽJČŽÍ MŽLAŽDÍŽČKŽA?

USPĚJE. ŽE DOUFEJME,
NADĚJE. TU JE POŘÁD

Protože se zdálo rozluštění některých částí básničky velmi obtížné, rozhodli jsme se dětem trochu pomoci. Jakmile pak přišli na princip, vše už probíhalo hladce. Jako nejtěžší se ukázaly sloky, které byly psané pozpátku. Je sice pravda, že se do této aktivity zapojili především ti starší, ale osobně se domnívám, že pokud by měly děti tento úkol řešit samostatně, tak zdaleka ne všem, by se povedlo dojít k výsledné básničce.

Poté už jsme se pohodlně uvelebili a všichni se zaposlouchali do dalšího pokračování pohádky.

7.3.6 Dramatizace příběhu

Jak už jsem psala výše, pátý příběh jsem z časových důvodů četla také pouze já. Protože se pomalu blížila desátá hodina večerní, byly mladší děti už opravdu unavené. To znamenalo jediné – museli jsme se pokusit co nejvíce zkrátit program. Tím jsme sice přišli o možná nejzajímavější aktivitu, ale přečetli jsme celou pohádku, což považuji za mnohem důležitější.

Osmý úkol – Divadelní představení

Podle připraveného programu, by teď následovala dramatizace části, kdy Gerdu přepadne skupina loupežníků, uvězní ji, a kdy s pomocí loupežnické dcerky odjede na sobovi do severních zemí.

Pro tuto aktivitu jsme měli předem připravené části kostýmů. (Zbraně vyrobené z kartonu pro loupežníky + škrabošku, škrabošku pro Gerdu, malou loupežnici a pro starou loupežnici, jedno hnědé tričko a masku koně (resp. soba) a pro dva heroldy rukavičky a stejné šátky.) Děti pak měly mít za úkol své škrabošky a zbraně vybarvit, popřípadě nějaké vyrobit, a společně předvést malé divadelní představení na téma daného příběhu.

Celé toto vystoupení jsme měli nahrávat na video a to si následně společně přehrát. Bohužel příprava spolu s realizací dané aktivity by zabrala odhadem hodinku práce, což s ohledem na další dvě kapitoly knížky bylo moc.

Jediné, čím jsme tedy čtení prokládali, byly otázky. Vraceli jsme se k logické řadě, ptali jsme se dětí na loupežnické přepadení, a zda se někdy setkaly s nějakým přepadením.

Tím se nám úspěšně podařilo děti probudit, a když jsme si vyslechly všechny historky, mohli jsme pokračovat dál.

7.3.7 Tvorba textu – vzkaz

Šestá část příběhu s názvem Laponka a Finka je dlouhá jen necelé tři strany a tak se do čtení mohly dát zase děti. Po chvilkách četly až k následujícímu odstavci.

Uvnitř byla taková výheň, že Finka chodila skoro úplně nahá. Byla malá a celá zakaboněná. Svlékla hned malou Gerdu ze šatů, sundala jí palčáky a zula střevíčky, neboť jinak by jí bylo příliš horko, položila sobovi na hlavu kus ledu a potom četla, co bylo napsáno na sušené tresce.

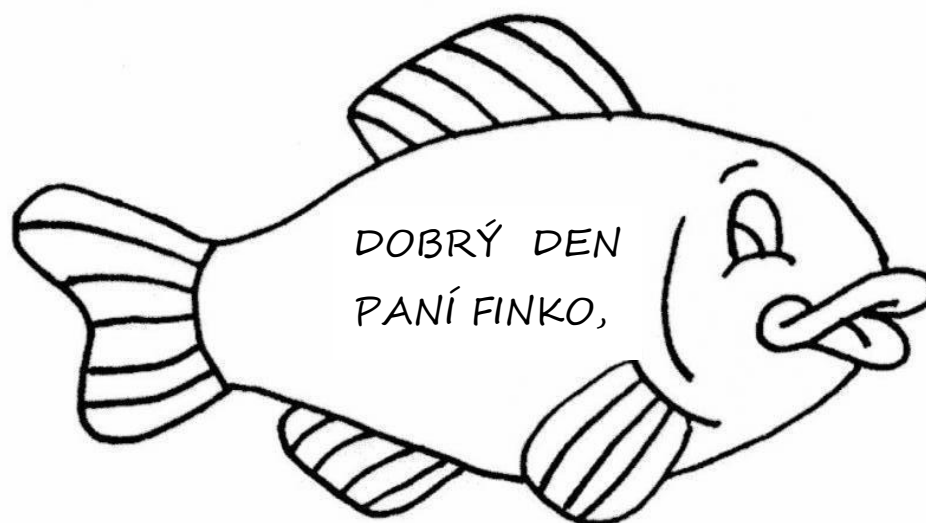
Devátý úkol – vzkaz na sušené tresce

Pro tento úkol jsme si připravily vzkaz, který jsme napsali na papírové rybky a to hned dvakrát. Každý vzkaz měl svou vlastní barvu a ke každé rybce jsme poté přicvakli kolíček.

Pro tento úkol jsme děti rozdělili do dvou skupinek, a to na holky a kluky. (Protože holek bylo méně, přihlásil se nejstarší Vojta, že bude pracovat s nimi.) Jejich úkolem bylo vylovit z rybníčku (krabice) všechny rybky svojí barvy (ružová x modrá) a pomocí kolíčků je připevnit ve správném pořadí na připravené provázky.

Obrázek 12 - Vzkaz na tresce

Obrázek 13 - Obrázek jedné rybky se vzkazem

Celý vzkaz měl správně znít takto:

- DOBRÝ DEN PANÍ FINKO,
- POSÍLÁM K VÁM MALOU GERDU,
- KTERÁ PŘIJELA Z DALEKÝCH ZEMÍ
- A HLEDÁ SVÉHO KAMARÁDA KAJE.
- TEN JE PRÝ UVĚZNĚN
- V ZÁMKU SNĚHOVÉ KRÁLOVNY.
- VÍM, ŽE JSI MOCNÁ KOUZELNICE A MÁŠ
- SRDCE NA SPRÁVNÉM MÍSTĚ.
- PROTO TĚ PROSÍM, POMOZ MALÉ
- GERDĚ NA CESTĚ K ZÁMKU SNĚHOVÉ KRÁLOVNY.
- TUTO TRESKU PŘIJMI NA DŮKAZ
- NAŠEHO PŘÁTELSTVÍ.
- LAPONKA
- PS: TRESKA JE NEJLEPŠÍ VAŘENÁ

Původně jsem se domnívala, že se jedná o velice jednoduchý úkol, který musí mít skupinky rychle zvládnutý. Jak se postupně ukazovalo, text se dá různě variovat a

přeskupovat (pokud tedy pomineme interpunkci) a tak jsme nakonec tolerovali i další logicky správné varianty.

Tento úkol byl právě díky dětským nápadům pro mě nejzajímavější a uvědomila jsem si, že se pravděpodobně právě díky mé chybě stal jedním z nejtvůřivějších úkolů dnešního večera.

Po tomto úkolu se čtení ujal dvanáctiletý Vojta, který dočetl celý zbytek příběhu.

7.3.7.1 Variování zakončení příběhu

Před čtením závěrečné kapitoly jsme si pro děti ještě připravili několik otázek a znovu jsme upozornili na naší logickou řadu. A aby se děti nepřekřikovaly, použili jsme mluvící kámen.

Otázky: Co si myslíte, že se stane teď? Najde konečně Gerda Kaje? Bude Kaj chtít jít pryč spolu s Gerdou? Co na to královna?

A děti opět otevřely průchod své fantazii. Například měla královna Gerdu také zaklít a nechat si jí spolu s Kajem. Další děti hádaly, že Gerda Kaje políbí a pak spolu utečou zpátky k babičce. Míra, zřejmě znaven nekonečností příběhu hádal, že tam už Kaj dávno nebude, protože hledá Gerdu a chytila ho žena z květinové zahrady. U několika dětí se také objevil názor, že bude muset svět Gerda s královnou nějaký souboj a nakonec zazněl Markétčin názor, že Gerda sice Kaje najde, ale až budou spolu odcházet, tak je královna zabije.

7.3.8 Skládání příběhu pomocí puzzle

Protože z pohádky už zbývala pouze poslední kapitola a všechny už konečně zajímalo, jak to tedy dopadne, ujala jsem se knížky znovu já a ostatní mě posléze vystřídalí.

Pravdou je, že hlavně klukům připadal závěr poněkud holčičí, ale i tak bylo poznat, že se jim pohádka líbila. A tak, protože byli všichni už zase úplně vzhůru, jsme si ještě trochu zasoutěžili.

Desátý úkol: Puzzle

Pro poslední úkol jsme si vyrobili z obrázků Sněhové královny obyčejné papírové puzzle. Děti se podle sebe rozdělily na dvě poloviny a každá z nich dostala tři rozstříhané obrázky. Skupinka, která měla první všechny obrázky správně poskládané, obdržela sladkosti.

Úkol to byl pro děti zábavný, zapojili se do něho všichni a i na pozdní noční hodinu, pracovali velice dobře.

Obrázek 16 - Puzzle 1

Obrázek 15 - Puzzle 2

Obrázek 14 - Puzzle 3

7.3.9 Závěr akce a ukončení projektu

Pomalu se blížila půlnoc, Sněhovou královnu jsme přečetli, a i když na nás dospělé už opravdu padala únava, děti viditelně pookřály. Protože se ale chovaly celý večer vcelku slušně, dovolili jsme jim jít na chvilku na počítače. Počítače máme v knihovně pouze čtyři a tak jsme s ostatními hráli různé společenské hry. Hráli jsme Twistra, Mikado, Uno, Křížovky a také Prší.

V jednu hodinu ráno jsme postupně začali posílat děti do spacáků. Jakmile byli všichni v pyžamech, sedli jsme si k nim a podle jejich výběru jsme přečetli další Andersenovu pohádku. Tentokrát to vyhrála pohádka velice krátká, poněkud smutná, ale pro děti velice zajímavá – Starý náhrobní kámen. Po jeho přečtení se ještě rozpoutala živá debata, co by měl malý chlapec jednou udělat, aby kámen oživil a pak už se začalo pomalu usínat. Většina dětí nakonec usnula kolem třetí hodiny ranní.

Sobotní ráno začalo velice brzy. Už kolem šesté ranní se začali budit první nocovníci. Jakmile měli všichni všechno zabaleno a měli jsme celé dětské oddělení uklizené, pustili jsme se do připravené snídaně. Během ní jsem dětem rozdala několik

kvízů o Andersenovi a jeho tvorbě. Byly v nich otázky na jeho pohádky, ale také na jeho život, což ukázalo, jak dobře včera večer děti poslouchaly.

Nakonec jsme dětem rozdali pamětní listy a sáček upomínkových předmětů na tento večer. Vyhodnotili jsme kvízy a ti co je měli nejlépe, si pak mohli vybrat jednu z hraček nebo doplňků, které vychází v časopisech ABC a Bravo.

Kolem půl deváté se začali scházet rodiče a i když se některým dětem zatím vůbec nechtělo odejít, byli jsme nakonec rádi, že je celá akce za námi. Sami vyčerpaní a unavení jsme douklidili zbytek knihovny a vydali se domů odpočívat.

V následujících dnech se poté o Andersenovi objevila následující zmínka na Hrádeckém neoficiálním fóru (<http://www.lhl.cz/forum/>): *Chtěla bych poděkovat paní / slečně knihovnici za uspořádání Noci s Andersenem v knihovně. Naše dcera byla nadšená. Je to velmi hezký způsob, jak motivovat děti ke čtení. Doufám, že se akce bude opakovat a podaří se nalákat více dětí. Téma založil: Jana Tůmová*

Obrázek 17 - Snídaňové kvízy

8. Závěr praktické části

Cílem této práce bylo analyzovat rozvoj dětské fantazie prostřednictvím literárního stimulu. Toho jsem chtěla dosáhnout pomocí vytvořeného programu pro Noc s Andersenem. Ten děti seznámil s Hansem Christianem Andersenem a jeho tvorbou. Čtením příběhu Sněhové královny nás provázelo mnoho aktivit, které si kladly za cíl, právě podporu dětské fantazie. Celý večer jsem s dětmi hovořila, odpovídala na jejich dotazy a v neposlední řadě je při práci pozorovala. Díky tomu mohu říci, že považuji program za dobrý. Děti se v průběhu večera stávaly otevřenějšími, i přes únavu pracovali velmi tvořivě a celý večer se zájmem poslouchaly příběh o Kajovi a Gerdě a jejich cestou za dospělostí.

Noc s Andersenem na motivy Sněhové královny byla sestavena pro skupinu deseti až dvaceti dětí mladšího školního věku. Podle doporučení bývalých knihovnic jsem se rozhodla přijmout na tento večer do knihovny pouze 12 dětí, přičemž dvě děvčata nakonec nedorazila a tak se počet účastníků dostal na spodní hranici vypracovaného programu.

Samotná skupina dětí byla také poměrně neobvyklá. Mezi účastníky jsme měli desetiletá trojčata, dvě dívky a chlapce. Nejmenší z nich, Markétka, trpí hned několika poruchami učení a soustředění se. Nejstaršího, dvanáctiletého Vojtu, vychovávají po bouřlivém rozvodu rodičů prarodiče. Ráďa, osmiletý chlapec je čerstvě adoptovaný a další chlapci pocházejí ze sociálně slabších rodin.

Když jsem nad touto skupinou přemýšlela asi dva dny před realizovanou akcí, bála jsem se, ale brala jsem to jako jistou výzvu. Moje obavy hlavně směřovaly k obtížnosti úkolů, což se nakonec ukázalo jako poměrně neoprávněné. Skupina jako celek prošla bez vážnějších problémů celý připravený program. U každého úkolu se sice našel někdo, kdo měl s jeho plněním problémy, vždy se ale jednalo pouze o jedince a tomu jsme myslím dokázaly vždy nějakým způsobem pomoci.

Nejvíce zářející okamžiky pro nás nastaly ve chvíli, kdy děti doplňovaly první tajenku. Přestože jsem celý program s nikým nekonzultovala, byla jsem přesvědčena o jednoduchosti tohoto úkolu. Jak se však začalo brzy projevovat, většina dětí z této skupiny nezná pohádky. Jediný, kdo tajenku rozluštil bez pomoci, byl Vojta, který od rozvodu rodičů tráví v knihovně každý den. Všichni ostatní měli s tajenkou problém, a co považuji za ještě alarmující je fakt, že problém nastal hlavně u klasických českých pohádek. Děti neznají Motýla Emanuela, Štaflíka a Špagetku, ale ani Cipíška s Mankou a Rumcajsem. U

dobré poloviny dětí to navíc vypadalo, že nemají doma ani televizi. Nikdy neviděly Princeznu se zlatou hvězdou na čele, Alenku v říši divů natož pak Krásku a Zvíře. V tuto chvíli jsme začali přehodnocovat celý program a začali jsme uvažovat o jeho zjednodušení a zkrácení, abychom se vešli do připraveného časového plánu. Následně jsme se pak snažili, aby všichni pochopili celý příběh a mohli se tak stejnou měrou zapojit do připravených úkolů.

Časový fond večera se pak ukázal jako velká překážka při práci s takto malými dětmi. Za svoji největší chybu tedy považují, že celý program, nerespektoval vymezený časový prostor. Samotná časová dotace šesti hodin (od 18:00 do 24:00) byla na vybraný program dostatečná, ovšem pro rozvoj fantazie nebyl tento čas vyhovující. Ti sedmi a osmiletí byli už po deváté hodině večerní unavení a tak jsme byli stále dokola nuceni motivovat k jakékoli činnosti.

Díky tomu jsme byli nuceni vynechat jeden z velmi tvořivých úkolů a to dramtizaci jedné části příběhu. I když jsem původně doufala v jeho realizaci, byli jsme si vědomi únavy a klesajících výkonů našich dětí. Zpětně jsem ráda, že jsme riziko nezdaru celé aktivity nepodstoupili a místo toho se raději věnovali zbylým částem příběhu.

Za aktivitu, které dle mého názoru nejvíce podporovala fantazii, považují příběhy květin. Myslím, že se úplně všem podařilo vytvořit originální příběh. Velice mě také potěšila aktivita se vzkazem na tresce, když mnou sestavený text nevyužila ani jedna skupina. Z jednotlivých jeho částí poskládali dva odlišné texty, přičemž se význam nezměnil a vše logicky navazovalo. Nakonec svou fantazii projeví i při vystřihování papírových vloček a určitě i při napodobování Kajova chování.

Pokud bych měla celou akci shrnout, rozhodně proběhla dobře. I když si uvědomuji několik svých chyb, jsem si také vědoma toho, že se zde dětem líbilo a krom jedné holčičky navštěvují všichni knihovnu mnohem častěji, než tomu bylo před touto Nocí s Andersenem. A právě to, že navštěvují knihovnu častěji a současně si půjčují více knížek, pro mě znamená, že se mohu za odvedenou práci pochválit. Vím, že po několika málo tvořivých úkolech, nebudou hned všichni tvořivější a ani pro jejich fantazii neznamenal tento večer mnoho, ale pokud budeme s podobnými projekty pokračovat a budou se konat častěji než jednou do roka, máme poměrně dobré vyhlídky. Už to, že tyto děti čtou má pro mě velký význam a pokud se zase někdy rozhodnou zúčastnit se nějaké podobné akce nebo budou pomáhat s její přípravou, budu velice ráda.

ZÁVĚR

Literatura má podle všech dostupných zdrojů několik základních funkcí. Jsou jimi funkce poznávací (z literatury získáváme znalosti a informace), funkce výchovná (literatura působí na chování, jednání, mravy a morálku jejich čtenářů), zábavná (knížky baví svého čtenáře, pomáhají mu trávit dlouhé chvíle a dávají u možnost odpočinku a relaxace), estetická (estetická funkce znamená, že kniha působí na lidské city a emoce, působí na fantazii a zanechává po sobě nějaký zážitek, dojem), formativní (formuje čtenářovu osobnost, rozvíjí jeho představivost, vnímání, fantazii a myšlení), a nakonec funkce společenská (kniha může myšlenkově ovlivnit i celou společnost).

Toto všechno jsou známé funkce literatury, která je každému člověku přístupná. Proč je o ni tedy dnes tak malý zájem?

Díky těmto funkcím je tedy jasné, že má literatura své opodstatnění nejen ve školních lavicích, ale také v celé sféře volnočasových aktivit. A kde jinde než ve veřejných knihovnách, by se při práci s dětmi měla literatura využívat lépe a častěji? Všechny knihovny jsou nyní vybaveny množstvím odborných knih pro rodiče a učitele a ještě větším počtem knih určených dětem. A všechny tyto publikace pomáhají rozvíjet představivost svých čtenářů a z velké části plní také ostatní funkce. Nejedná se pouze o pohádky, ale také o příběhy fantastické, romantické nebo dobrodružné.

Dnešní doba však není literatuře nakloněna a tak i knihy přichází o své čtenáře. Hlavními důvody jsou jistě finance a zájem mladých o jiné druhy trávení volného času, ale právě díky několika lidem, kteří literaturou žijí a stále v ni věří se i v takto nepříznivých podmínkách daří udržovat některé tradiční literární akce a dokonce zakládat nové, které si snad tradici vybudují. Tomu bychom měli napomáhat i my všichni, kteří jsme v pravidelném kontaktu s dětmi, a kteří v knihách vidíme víc než pouhý prostředek na zahnání nudy.

Noc s Andersenem, kterou jsem si zvolila pro svoji práci, je právě jednou z takových akcí, kde děti, které třeba ani nikdy dřív nenavštěvovaly knihovnu, najednou do knihovny přijdou a jejich průvodci se v průběhu celého večera stávají knížky a jejich hlavní postavy. Mají tak najednou nepřeberné množství podnětů. Pokud se pak ještě podaří knihovníkovi – vedoucímu – facilitátorovi připravit takový program, který dětem připadá zábavný a i jinak zajímavý, mohou se právě z účastníků takové akce stát opravdoví čtenáři.

V průběhu této noci vystupují pohádkové postavy na povrch a mladí účastníci mají najednou možnost prožít jejich příběhy. Mohou hodnotit jejich chování, mohou následovat jejich vzoru, se snaží díky hrám vžít do dané role a tak hledají s postavami společnou cestu.

Bohužel, po této krásné pohádkové noci přijde obvykle velmi obyčejné ráno, a tak se stane, že děti opustí tento svět fantazie velice brzy. A to je znovu příležitost pro nás, abychom nalákali děti zpátky do tohoto světa.

K tomu je však potřeba širší spolupráce školy, rodiny a mnoha dalších účastníků a bohužel v dnešní době máme ještě velmi daleko k tomu, abychom mohli říci, že děláme maximum pro každé dítě, jeho představivost a celkový rozvoj. Jednou to snad budeme moci vyslovit...

Fantazie je důležitější než vědění. (Albert Einstein)

Seznam zkratk

NsA Noc s Andersenem

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

ANDERSEN, H. Ch. *Pohádky a povídky*. 3. vydání. Praha: Albatros nakladatelství, a. s., 2003. ISBN 80-00-01217-0.

ANDERSEN, H. Ch. *Povídky a pohádky*. 3. vydání. Praha: Albatros nakladatelství, a. s., 2005. ISBN 80-00-01477-7.

ČAČKA, O. a kol. *Psychologie: Imaginativní výchovy a vzdělávání s příklady aplikace*. 1. vydání. Brno: DOPLNĚK, 1999. ISBN 80-7239-034-1.

ČERMÁKOVÁ, J. H. *Ty Já = kamarádi: hry, básničky, pohádky a teorie podporující multikulturní výchovu*. Vyd. 1. Praha: ISV, 2000, 152 s. ISBN 80-858-6676-5.

FICHNOVÁ, K. – SZOBIOVÁ E. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 130 s. ISBN 978-807-3673-239

HANSEN ČECHOVÁ, B. *Nápady pro rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí žáků*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 117 s. ISBN 978-807-3673-888.

HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 280 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1168-3

HORÁK, J. *Tvořivost ve vyučování*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009, 80 s. ISBN 978-80-7372-476-4.

KALÁBOVÁ, N. *Hry a pohádkové snění*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 179 s. Výchova a vzdělávání. ISBN 978-80-247-1599-5.

KALÁBOVÁ, N. *Pohádkové hry: hrajeme si celý rok*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2003, 197 s. Výchova a vzdělání. ISBN 80-247-0498-6.

LOKŠOVÁ, I. – LOKŠA J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Vyd. 1. Překlad Jakub Dobal. Praha: Portál, 1999, 199 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-205-X.

LOKŠOVÁ, I. – LOKŠA J. *Tvořivé vyučování*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2003, 208 s. ISBN 80-247-0374-2.

MACHOLDOVÁ, T. – NEJEDLÝ J. *Pohádkové tvoření*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 117 s. ISBN 978-80-7367-987-3.

NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 2003, 507 s. ISBN 80-200-0993-0.

PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008, 224 s. ISBN 978-80-7367-423-4

Tvořivá škola: sborník z celostátního semináře k problematice tvořivé školy, který se konal dne 16.9.1998 na Pedagogické fakultě MU v Brně. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, 162-166, 177-179. ISBN 808593163X.

Tvořivostí učitele k tvořivosti žáků: sborník z celostátního semináře k problematice tvořivosti v práci učitele a žáka, který se konal dne 16.9.1997 na Pedagogické fakultě MU v Brně. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1997, 15-18, 76-82. ISBN 8085931478.

Tvořivost v práci učitele a žáka: sborník z celostátního semináře k problematice tvořivosti v práci učitele a žáka, který se konal dne 30.1.1996 na Pedagogické fakultě MU v Brně k 50. výročí založení Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. Redaktor Vladimír Jůva. Brno: Paido, 1996, 122 s. ISBN 80-859-3123-0.

ZELINOVÁ, M. *Hry pro rozvoj emocí a komunikace: koncepce a model tvořivě humanistické výchovy*. Vyd. 2. Překlad Jana Křížová. Praha: Portál, 2011, 139 s. ISBN 978-802-6200-369.

INTERNETOVÉ ZDROJE

GRECMANOVÁ, H. Vliv prostředí školy na její klima. In: *Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 11.11.2004 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/124/vliv-prostredi-skoly-na-jeji-klima.html/>

Ke stažení. *Noc s Andersenem* [online]. 2010 [cit. 2012-02-08]. Dostupné z: <http://nocsandersenem.cz/ke-stazeni.html>

Noc s Andersenem. In: *Neoficiální fórum Hrádku nad Nisou* [online]. [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: <http://www.lhl.cz/forum/tema.php?id=2129>

Paint the world Super coloring. *Super Coloring: Free printable coloring pages, coloring sheets, coloring book, coloring pictures* [online]. [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: <http://www.supercoloring.com/>

Ze života autorů knížek. In: *Knihovna Jiřího Mahena v Brně* [online]. 2009-2012 [cit. 2012-02-15]. Dostupné z: <http://www.kjm.cz/ze-zivota-autoru-knizek>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Logo NsA.....	18
Obrázek 2 - H. Ch. Andersen	20
Obrázek 3 - Účastníci NsA.....	21
Obrázek 4 - Kartičky na rozdělování do dvojic.....	23
Obrázek 5 - Vytváříme Alfa	25
Obrázek 6 - Vytváříme Alfa 2	25
Obrázek 7 – Sněhová královna.....	28
Obrázek 8 - Vystřihujeme.....	28
Obrázek 9 - květiny z květinové zahrady	29
Obrázek 10 - Růže	29
Obrázek 11 - Královna	29
Obrázek 12 - Vzkaz na tresce	33
Obrázek 13 - Obrázek jedné rybky se vzkazem	34
Obrázek 14 - Puzzle 3.....	36
Obrázek 15 - Puzzle 2.....	36
Obrázek 16 - Puzzle 1.....	36
Obrázek 17 - Snídaňové kvízy.....	37

SEZNAM PŘÍLOH

- a) PLAKÁTEK ZVOUCÍ K NÁVŠTĚVĚ
- b) PŘIHLÁŠKA
- c) PAMĚTNÍ LIST
- d) SNĚHOVÁ KRÁLOVNA – POHÁDKA

Noc s Andersenem na motivy Sněhové královny

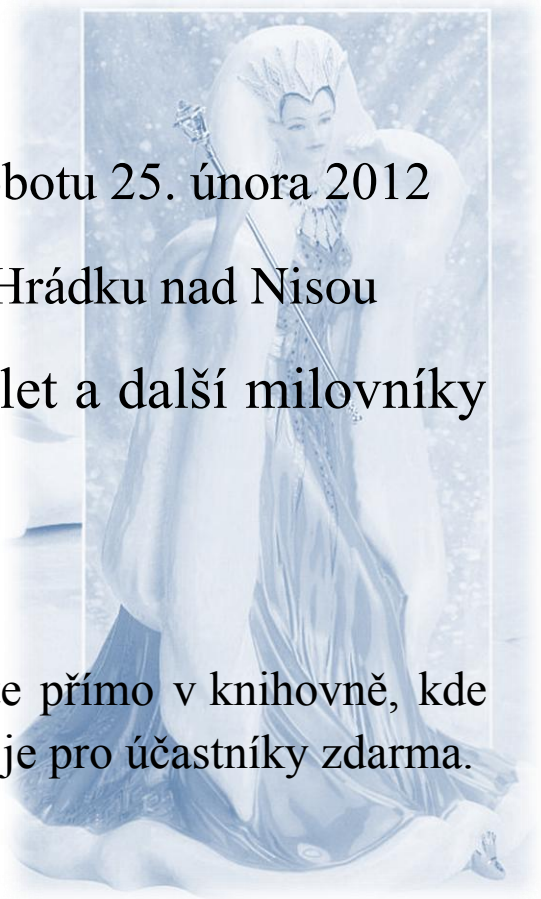
Přijďte si spolu s námi prožít pohádku
H. CH. Andersena Sněhová královna a
k tomu zažít mnohá další
dobrodružství ze světa pohádek.

Kdy? Večer z pátku 24. na sobotu 25. února 2012

Kde? V městské knihovně v Hrádku nad Nisou

Pro koho? Pro čtenáře od 8 let a další milovníky
pohádek.

Další podrobnosti o akci se dozvíte přímo v knihovně, kde
také dostanete přihlášky. Celá akce je pro účastníky zdarma.

Příloha B

Noc s Andersenem na motivy Sněhové královny

Datum a čas konání akce: večer z 24. na 25. února 2012 od 18:00.

(Ráno děti odchází s rodiči a to nejpozději v 09:00.)

Během celého večera budeme s dětmi číst pohádku Sněhová královna. Na její motivy budeme výtvarně tvořit, skládat zakódované vzkazy, hrát hry nebo i zkoušet malé divadélko.

Jedinou podmínkou účasti je čtenářská zdatnost (Umím číst?) a dobré naladění na společné nocování v knihovně.

POZOR: Počet nocovníků je omezen kapacitou knihovny. ☺

Telefon do knihovny: 482 723 421 nebo přímo na mě: 736 125 968.

Co s sebou? Karimatku, spací pytel nebo přikrývku, malý polštářek, pyžamo, ručník, hygienické potřeby, hrníček, přezůvky, kartu zdravotní pojišťovny, svačinu, a pokud si chcete odnést fotečky, tak také USB flash disk.

✂ ✂ ✂ ✂ ✂

PŘIHLÁŠKA – NOC S ANDERSENEM 2012

Přihlašuji svou dceru/svého syna

Věk dítěte....., Telefoní číslo.....

Adresa.....

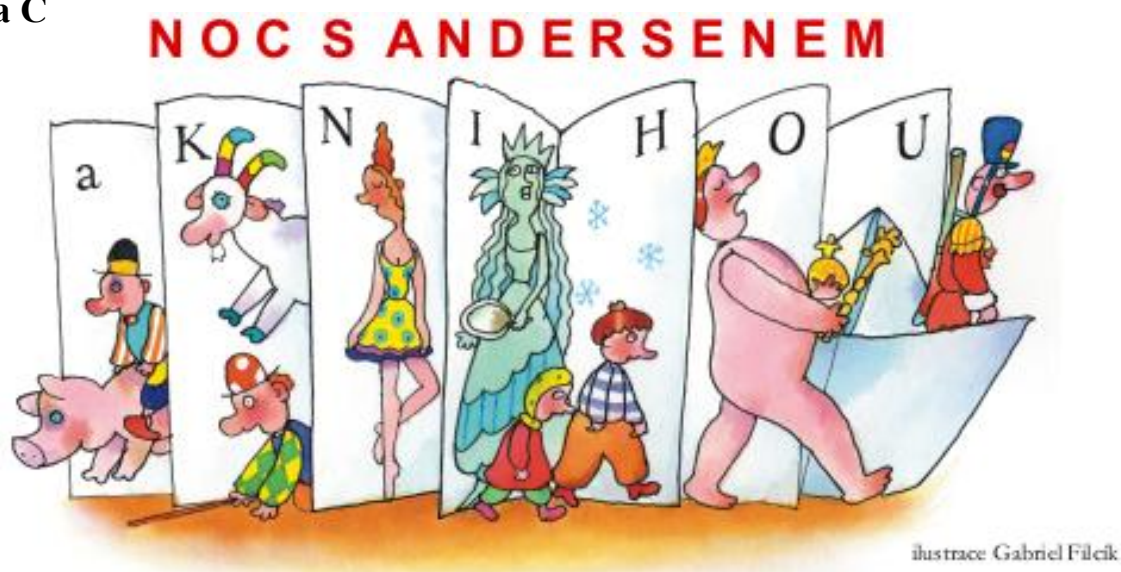
Jméno rodiče

Podpis.....

Poznámka (léky, rovnátka apod.).....

.....

**Městská knihovna v Hrádku nad
Nisou**

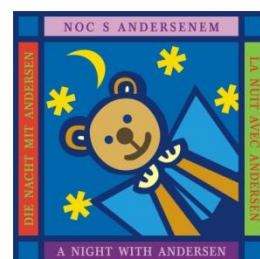
uděluje

PAMĚTNÍ LIST

Nikole Kotučové

Za účast na Noci s Andersenem

24. února 2012.

SNĚHOVÁ KRÁLOVNA

POHÁDKA V SEDMI PŘÍBĚZÍCH

PRVNÍ PŘÍBĚH, V NĚMŽ SE VYPRÁVÍ

O zrcadle a o střepech

Nu, tak začněme. Až budeme na konci tohoto příběhu, budeme vědět víc, než víme teď. Byl totiž jeden zlý duch, jeden z nejhorších, byl to sám ďábel. Jednoho dne byl opravdu v dobré náladě, neboť udělal zrcadlo, které mělo tu vlastnost, že všechno dobré a krásné, co se v něm obrazilo, mizelo v něm téměř do nicoty; ale co za nic nestálo a co vypadalo ohavně, to v něm důkladně vystoupilo a stalo se ještě ohavnějším. Nejkrásnější krajiny v něm vyhlížely jako vařený špenát a ti nejlepší lidé se v něm stali ošklivými nebo stáli na hlavě bez trupu a jejich tváře byly tak znetvořeny, že byly k nepoznání. A jestliže měl někdo jedinou pihu, mohl si být jist, že mu v zrcadle naběhne přes celý nos i ústa. To je náramně zábavné, říkal si ďábel. Jestliže něčí hlavou proběhla dobrá, zbožná myšlenka, v zrcadle se objevil úšklebek, až se duch-ďábel musel smát svému skvělému nápadu. Všichni, kdo chodili do čarodějnické školy – měl totiž svou čarodějnickou školu – všude vyprávěli, že se stal zázrak. Teď teprve je možné vidět – tak tvrdili – jak svět a lidé opravdu vypadají. Rozběhli se po světě se zrcadlem a nakonec nebylo země ani člověka, aby v tom zrcadle nebyli znetvořeni. A tu chtěli zaleťt dokonce až k nebesům, aby si dělali blázný z andělů a z Pánaboha. Čím výš se zrcadlem letěli, tím silněji se šklebilo, sotva je udrželi. Letěli stále výš a výše, blíž Bohu a andělům. A tu se zrcadlo ve svém ďábelském chechtotu tak hrozně otrásalo, že jim vyletělo z rukou a zřítilo se k zemi, kde se roztříštilo na stovky milionů, biliony a ještě více kousků.

A tak právě natropilo ještě mnohem víc neštěstí než předtím. Neboť několik kousků bylo sotva větších než zrnko písku, a ty poletovaly v širém světě, a kde se dostaly lidem do očí, utkvěly v nich, a tak lidé viděli všechno obráceně nebo měli oči jen pro to, co kde bylo špatného. Každá částečka zrcadla podržela totiž v sobě tytéž síly, jaké mělo zrcadlo v celku. Některým lidem se střípek zrcadla dostal dokonce do srdce, a pak to bylo opravdu zlé. Takové srdce bylo jako kus ledu. Několik kusů zrcadla bylo tak velkých, že se jich dalo použít jako okenních tabulí, ale takovým oknem nebylo záhodno dívat se na své přátele. Jiné kusy se dostaly do brýlí, a pak bylo zle, když lidé vzali brýle a chtěli se pořádně podívat a být spravedliví. Zloduch se smál, až se za břicho popadal, nádherně ho to přitom šimralo. Ale venku ještě poletovaly malé kousky skla. A teď poslouchejme!

DRUHÝ PŘÍBĚH

O chlapečkovi a o holčičce

Ve velkém městě, kde je tolik domů a lidí, že tam není dost místa, aby všichni mohli mít malou zahrádku, a kde se proto většina obyvatel musí spokojit s květinami v kořenáčích, tak v tom městě byly dvě chudé děti, které měly zahrádku jen o něco málo větší než takový kořenáč. Nebyli to bratr a sestra, ale měli se zrovna tolik rádi, jako kdyby jimi byli. Jejich rodiče bydleli hned vedle sebe. Bydleli ve dvou podkrovních světničkách. Tam, kde se střecha jednoho sousedícího domu dotýkala druhé a kde mezi hřebeny střech běžel okap, tam z každého domu vystupovalo malé okénko. Stačilo jen přehoupnout se přes okap, aby ses dostal z jednoho okna do druhého.

Rodiče měli každý před oknem velký dřevěný truhlík a v něm rostla zelenina, kterou potřebovali, a růžový keřík. V každém truhlíku byl jeden a dobře se mu dařilo. A tu rodiče napadlo postavit truhlíky napříč okapem tak, že sahaly skoro od okna k oknu a vypadaly skoro úplně jako dva záhony. Úponky hrášku splývaly z truhlíků a růžové keříky vyrážely dlouhé ratolesti, ovíjely se kolem oken a skláněly se k sobě. Vypadalo to téměř jako nějaká slavobrána ze zeleně a z květů. Protože truhlíky byly hodně vysoké a děti věděly, že na ně nesmějí lézt, měly občas dovoleno vystoupit z okna k sobě a sedět na malých stoličkách pod růžemi. A tam se jim to náramně hezky hrálo.

V zimě byl ovšem takovému potěšení konec. Okna byla někdy docela zamrzlá. Ale tu děti nahřály na kamnech měďáky, položily horký měďák na zamrzlou tabuli, a tak si udělaly nádhernou vyhlídku, pěkně kulatoučkou. A za tou vyhlídkou se koukalo rozmilé oko, jedno z každého okénka. To byli chlapeček a holčička. Chlapeček se jmenoval Kaj a holčička se jmenovala Gerda.

V létě se mohli jedním skokem dostat k sobě, v zimě museli napřed šlapat moc a moc schodů dolů a moc a moc schodů nahoru. Venku řádila chumelenice.

„To se tam rojí bílé včeličky!“ říkala stará babička.

„Mají také včelí královnu?“ zeptal se chlapeček, neboť věděl, že mezi opravdovými včelami je taková královna.

„Mají!“ odvětila babička. „Královna lítá tam, kde se rojí nejhustěji. Je z nich ze všech největší, a nikdy nezůstane klidně na zemi, vzlétne znovu do černého mračna. Mnohou zimní noc létá ulicemi města a nahlíží do oken, a tu okna tak divukrásně zamrznou, jako by to byly květiny.“

„Ach ano, to jsme viděly!“ řekly obě děti, a tak poznaly, že je to pravda.

„A může královna přijít sem k nám?“ zeptala se holčička.

„Jen ať přijde!“ pravil chlapeček. „Posadím ji na rozpálená kachlová kamna a ona roztaje.“

Ale babička mu pohladila vlásky a vyprávěla jiné příběhy.

Večer, když malý Kaj byl doma a již napůl svlečený, vylezl na stoličku u okna a vykukoval malým otvorem. Několik sněhových vloček před oknem spadlo a jedna z nich, ta největší, zůstala ležet na okraji jednoho truhlíku s květinami. Sněhová vločka rostla a rostla, až se z ní nakonec stala celá ženská postava, oděná do nejjemnějších bílých závojů, které byly jakoby složeny z milionů třpytivých vloček-hvězdiček. Byla velmi krásná a vznešená, ale z ledu, blyštivého, oslňujícího ledu – a přece byla živá. Oči jí zářily jako dvě jasné hvězdy, ale nebylo v nich klidu ani odpočinku. Zakývala hlavou směrem k oknu a pokynula rukou. Chlapeček se polekal a seskočil ze stoličky, a tu jako by kolem okna přeletěl nějaký velký pták.

Nazítří přišel tuhý mráz – a pak nastala obleva a potom přišlo jaro, slunce svítilo, zeleň vyrážela ze země, vlaštovky si stavěly hnízda, okna se otvírala a děti opět seděly ve své zahrádce vysoko u okapu nad všemi poschodími.

Růže kvetly toho léta tuze nádherně. Holčička se naučila písničku, a v té písničce se mluvilo o růžích; a při těch růžích holčička myslela na svoje vlastní. A tu písničku zpívala chlapečkovi a on zpíval s ní:

„My o růžích v údolí víme,
tam Ježíška uslyšíme.“

A obě děti se držely za ruce, líbaly růže a dívaly se do jasného božího slunečního svitu a promlouvaly k němu, jako by v něm byl Ježíšek. Jak krásné to byly letní dny, jak radostné bylo sedávat spolu u čerstvých růžových keřů, které jako by nikdy nechtěly přestat kvést!

Kaj a Gerda seděli venku a prohlíželi si obrázkovou knížku se zvířátky a ptáčky. A tu – hodiny na vysoké kostelní věži tloukly právě pět – Kaj řekl: „Ach! To mě píchlo u srdce! A teď se mi něco dostalo do oka!“

Holčička ho vzala kolem krku. Kaj mžoural očima. Ne, nic nebylo vidět.

„Myslím, že to je pryč!“ řekl. Ale pryč to nebylo. Byl to právě jeden takový skleněný střípek, který odlétl od zrcadla, od toho kouzelného; však se na ně pamatujeme, na to ošklivé sklo, které způsobilo, že všechno velké a dobré, co se v něm zrcadlilo, se stalo malým a ošklivým, ale zlé a špatné důkladně vystoupilo a každá chyba se na všem hned stala patrnou. Chudák Kaj, kousek se mu také dostal přímo do srdce. Mělo se mu už brzy změnit v kus ledu. Teď ho již u srdce nebolelo, ale sklo tam stále vězelo.

„Pročpak pláčeš?“ ptal se Kaj. „Vypadáš tak ošklivě! Vždyť mi nic neschází. Fuj!“ zvolal najednou, „tahle růže je ožraná od červa! A podívej se, tamhleta je přece celá nakřivo! Jak jsou ty růže vlastně ošklivé! Podobají se truhlíkům, v kterých rostou!“ A tu kopl tvrdě do truhlíku a obě růže vytrhl.

„Kaji, co to děláš!“ zvolala holčička. A když Kaj viděl její zděšení, vytrhl ještě jednu růži a odběhl pak od svého okna i od malé hodné Gerdy.

Když za ním Gerda přišla s obrázkovou knížkou, řekl jí, že to je pro nemluvnata, a když babička vyprávěla pohádky, přicházel vždy s nějakým ale. Ano, dokonce se za ni schoval, nasadil si brýle a mluvil jako ona. Docela přesně ji napodoboval, a tak se mu lidé smáli. Brzy dovedl chodit i mluvit podle všech lidí v ulici. Vše, co u nich bylo nápadného a nehezkého, dovedl Kaj napodobit, a tak lidé říkali: „Ten chlapec má opravdu znamenitou hlavu.“ Ale to dělalo sklíčko, které se mu dostalo do oka, a to, které mu zůstalo v srdci. Proto trápil dokonce i malou Gerdu, která ho měla z celé své duše ráda.

Jeho hry byly teď docela jiné než dřív, takové přemoudřelé. Jednoho zimního dne, kdy se sypaly sněhové vločky, přišel s velkou čočkou, nastavil cíp svého modrého kabátu a nechal na něj padat sněhové vločky.

„Podívej se teď do toho skla, Gerdo!“ řekl, a každá vločka byla teď mnohem větší, a vypadala jako nějaký nádherný květ nebo jako nějaká deseticípá hvězda. Byl to skvělý pohled.

„Pohleď, jak je to podivuhodné!“ pravil Kaj. „To je mnohem zajímavější než opravdové květy! A není na nich jediné chybičky, jsou naprosto dokonalé – jenom když neroztají!“

Za chvíli přišel Kaj s palčáky na rukou, sánky měl na zádech a zakřičel Gerdě rovnou do uší: „Mám dovoleno sánkovat na velkém náměstí, kde si hrají ostatní!“ – a byl tentam.

Tam na náměstí přivázali ti nejsmělejší chlapci svoje sánky k sedlákovu vozu a pak se vezli dobrý kus cesty s ním. Bylo při tom náramně veselo. Když byli v nejlepším, přijely velké saně, byly celé natřené bíle a seděl v nich někdo, zahalený do huňatého bílého kožichu a s bílou huňatou čapkou. Saně dvakrát objely náměstí a Kajovi se podařilo hbitě k nim přivázat svoje sánky – a teď jel s nimi. Rychleji a rychleji ujížděly přímo do nejbližší ulice. Ten, kdo saně řídil, otáčel hlavu a kýval tak přívětivě na Kaje, jako by se spolu znali. Pokaždé, když Kaj chtěl své sánky odvázat, pokynula mu ta osoba znovu, a tak Kaj zůstal sedět.

Vyjeli přímo z městské brány. Tu se začalo tak divoce chumelit, že chlapec neviděl na krok před sebe, jak ujížděli. A tak se rychle pustil pro-

vazu, aby se dostal od velkých saní. Ale nic to nepomáhalo, jeho sánky držely pevně, šlo to s větrem o závod. Tu Kaj křičel, hlasitě křičel, ale nikdo ho neslyšel a metelice řádila a saně letěly. Občas poskočily, bylo to, jako by ujížděly přes příkopy a přes ploty. Byl celý vyděšený, chtěl se pomodlit otčenáš, ale mohl si vzpomenout jen na velkou násobilku.

Sněhové vločky byly větší a větší, nakonec vypadaly jako velké bílé kvočny. Najednou odlétly stranou, velké saně zastavily, a osoba, která v nich jela, povstala, její kožich a čapka byly ze samého sněhu. Byla to dáma, vysoká a štíhlá, zářivě bílá – Sněhová královna.

„Dostali jsme se hodně daleko,“ řekla. „Ale je to mráz! Schovej se do mého medvědího kožichu!“ a posadila ho k sobě do saní, zabalila ho do kožichu, bylo to, jako by padl do sněhové závěje.

„Je ti ještě zima?“ zeptala se ho a pak ho políbila na čelo. Ach! Bylo to políbení studenější než led, proniklo mu přímo k srdci, které přece bylo už způli kusem ledu. Bylo to, jako by měl zemřít – ale jen chvíli, pak mu to dělalo docela dobře. Pak už necítil chlad kolem sebe.

„Moje sánky! Nezapomeň na moje sánky!“ na to si vzpomněl nejdříve. A ty sánky byly přivázány k jedné z těch bílých kvočen a kvočna letěla za nimi se sánkami na zádech. Sněhová královna políbila Kaje ještě jednou, a tu zapomněl na malou Gerdu, na babičku i na všechny tam doma.

„Teď už nedostaneš žádné políbení!“ pravila královna, „neboť bych tě svými polibky usmrtila!“

Kaj se na ni podíval. Byla tak krásná, že si moudřejší a spanilejší tvář nedovedl představit. Teď se mu nezdála být z ledu tak jako tenkrát, když seděla před oknem a kývala na něho. V jeho očích byla dokonalá, necítil vůbec žádnou bázeň. Vyprávěl jí, že dovede počítat z hlavy a že zná zlomky, kolik má která země čtverečních mil a kolik obyvatel, a ona se při tom vždy usmála. A tu se mu zdálo, že toho přece jenom není dost, co zná, a pohlédl vzhůru do velkého vzdušného prostoru. A královna s ním letěla, vzlétla vysoko nad černý mrak a bouře hučela a svištěla, bylo to, jako by zpívala staré písně. Letěli nad lesy a jezery, nad moři a pevninami. Pod nimi fičel studený víchř, vlci vyli, sníh se jiskřil, nad ním poletovaly černé krákorající vrány; ale vysoko nahoře nad nimi svítil měsíc, velký a jasný, a na ten měsíc se Kaj díval dlouhou, dlouhou zimní noc. Přes den spal u nohou Sněhové královny.

Květinová zahrada u ženy,
která znala kouzla

Ale jak se vedlo malé Gerdě, když se Kaj už nevrátil? Kde jenom byl? – Nikdo to nevěděl, nikdo nedovedl dát odpověď. Chlapci jenom vyprávěli, že ho viděli, jak si přivázal svoje sáňky k nádherným velkým sáním, které zajely do ulice a vyjely z městské brány. Nikdo nevěděl, kde je, mnoho slzí vyteklo, malá Gerda plakala srdceryvně a usedavě. Pak naříkali, že je mrtev, utonul prý v řece, která teče těsně u města. Ach, byly to opravdu dlouhé, ponuré zimní dny.

A pak přišlo jaro s teplejším slunečním svitem.

„Kaj je mrtev, je po něm veta!“ pravila malá Gerda.

„Tomu nevěřím!“ řekl sluneční svit.

„Je mrtev, je po něm veta!“ pověděla Gerda vlaštovkám.

„Tomu nevěříme!“ odpověděly vlaštovky, a nakonec tomu nevěřila ani malá Gerda.

„Obuji si nové červené střevíčky,“ řekla jednou zrána, „ty, které Kaj ještě nikdy neviděl, a pak zajdu k řece a zeptám se jí!“

Bylo to časně ráno. Políbila starou babičku, která spala, obula si červené střevíčky a vyšla docela sama z brány k řece.

„Je to pravda, že jsi mi vzala malého Kaje, s kterým jsem si hrála? Daruji ti své červené střevíčky, když mi jej vrátíš!“

A vlny, jak se jí zdálo, jí tak podivně kynuly. A tu vzala svoje střevíčky, to nejdražší, co měla, a hodila je oba do řeky. Ale střevíčky spadly hned u břehu a vlnky je zanesly hned na pevninu k ní. Jako by řeka nechtěla přijmout to nejdražší, co měla, opravdu nejdražší, neboť malého Kaje už neměla. Avšak Gerda si myslela, že nehodila střevíčky dost daleko, a tak naskočila do loďky, která ležela na písčíně, vystoupila až na samý okraj a hodila střevíčky do vody. Avšak loďka nebyla přivázána a tím prudkým pohybem se odrazila od země. Gerda to zpozorovala a rychle chtěla na břeh, ale dřív než se dostala zpátky, byla už loďka víc než na sáh od břehu a teď odplouvala ještě rychleji.

Tu se malá Gerda náramně polekala a rozplakala se, avšak nikdo ji neslyšel kromě vrabců. Ale ti ji nemohli zanést na pevninu, letěli jen podél břehu a štěbetali, jako by ji chtěli utěšit: „Tady jsme, tady jsme!“ Lodka se hnala po proudu. Malá Gerda seděla docela tichounce, na nohou měla jenom punčochy. Její červené střevíčky plavaly za lodkou, ale nemohly ji dostihnout, lodka se rozjela rychleji.

Krásné to bylo na obou březích, nádherné květiny, staré stromy a stráně s ovce a kravami; ale nikde jsi neviděl ani človíčka.

Třeba mě řeka zanesl k malému Kajovi, myslela si Gerda, a tak se dostala do lepší nálady, vstala a dívala se po mnoho hodin na krásné zelené břehy. A pak přijela k velkému třešňovému sadu a v tom sadu byl malý domek se zvláštními červenými a modrými okny a s doškovou střechou. A před domkem stáli dva dřevění vojáčky, kteří mířili na každého, kdo se plavil kolem.

Gerda na ně volala, myslela si, že jsou živí, ale oni neodpovídali. Dostala se k nim docela blízko, proud hnál lodku přímo k pevnině.

Gerda zavolala ještě hlasitěji, a tu z domku vyšla stará, staříčká žena, která se opírala o berlu. Na hlavě měla velký širák proti slunci, a ten širák byl pomalován nejnádhernějšími květinami.

„Ty moje ubohé děťátko,“ pravila stařena, „jak ses jen dostalo do toho velkého, silného proudu, který tě zanesl daleko do širého světa?“ A pak stařena vyšla až do vody, zaklesla svou berlu o lodku, vytáhla ji na břeh a vyzdvihla z ní malou Gerdu.

A Gerda byla šťastná, že se dostala na souš, ale přece jen se trochu té cizí staré ženy bála.

„Jenom pojď a pověz mi, kdo jsi a jak ses sem dostala!“ vybídla ji stařena.

A Gerda jí všechno pověděla. Stařena potřásla hlavou a divila se: „Hm! Hm!“ A když jí Gerda vypověděla všechno a zeptala se jí, zda neviděla malého Kaje, pravila žena, že Kaj tady kolem neprojel, ale že jistě přijde. Jen ať se Gerda nermoutí, ale ať ochutná její třešně a podívá se na její květiny, ty že jsou krásnější než nějaká obrázková knížka a každá z nich dovede vyprávět celý příběh. Pak vzala malou Gerdu za ruku, vešly spolu do malého domku a stařena zavřela dveře.

Okna byla zasazena hodně vysoko a sklo v nich bylo červené, modré a žluté, denní světlo v něm zářilo všemi barvami, bylo to něco kouzelného. A na stole ležely ty nejkrásnější třešně a Gerda jich snědla, kolik chtěla; neboť stařena jí to dovolila. A zatímco jedla, česala jí stařena zlatým hřebenem vlasy, a vlasy se nádherně kadeřily a zářily jako zlato kolem Gerdina něžného obličejíku, který byl pěkně kulaťoučký a vypadal jako růžička.

„Po takové roztomilé holčičce jsem právě toužila!“ pravila stařena. „Teď uvidíš, jak my dvě budeme spolu dobře vycházet!“ A už jak česala Gerdiny vlasy, Gerda stále víc a víc zapomínala na svého druha Kaje; neboť stařena byla znalá kouzel, ale nebyla zlou čarodějkou, čarovala jen trochu pro svoje vlastní potěšení a teď by si byla ráda malou Gerdu ponechala. Proto vyšla do zahrady, napřáhla svou berlu ke všem různým keřům a všechny růže, jakkoli nádherně kvetly, všecičky se naráz pohroužily do černé země a hned nebylo vidět, kde předtím stály. Stařena se bála, že by Gerda při pohledu na růže myslela na svoje vlastní, přitom že by si vzpomněla na malého Kaje a že by utekla.

Pak zavedla Gerdu do květnice. Ach, jaká tu byla vůně a jaká nádhra! Všechny květiny, na které sis jen vzpomněl, ze všech ročních dob, tu kvetly nejskvělejšími květy. Žádná obrázková knížka nemohla být pestřejší a krásnější. Gerda radostí skákala a hrála si, až slunce zašlo za vysoké třešňové stromy. Pak dostala nádhernou postýlku s červenými hedvábnými peřinami, a ty peřiny byly plněné modrými fialkami. Gerda usnula a zdály se jí tak krásné sny jako nějaké královně v den její svatby.

Nazítří si opět mohla hrát s květinami v teplém slunečním svitu – a tak uplynulo mnoho dní. Gerda znala každíčkou květinu, ale ať jich bylo sebevíc, přece se jí zdálo, že jedna chybí – nevěděla však, která. Tu jednoho dne sedí a dívá se proti slunci na stařenin širák s namalovanými květinami, a právě ta nejkrásnější květina byla růže. Stařena ji zapomněla z klobouku odstranit, když ostatní začarovala do země. Ale tak to dopadá, když člověk na všechno nepamatuje.

„Jak to,“ řekla Gerda, „copak tu nejsou žádné růže?“ a odběhla mezi záhony a hledala a hledala, avšak žádnou růži nenalezla. A tu se posa-

díla a plakala. Její horké slzy padaly právě tam, kam se pohroužil jeden růžový keř. A když ty vlhké slzy z kropily zem, keř najednou vyrazil a byl v plném květu, právě tak jako tehdy, než jej stařena začarovala. Tu jej Gerda objala, líbala růže a myslela na nádherné květy doma a s nimi na malého Kaje.

„Ó, jak jsem jenom mohla tak zapomenout!“ zanaříkala Gerda. „Chtěla jsem přece najít Kaje! – Nevíte, kde je?“ ptala se růží. „Myslíte, že je mrtev a že se mi už nikdy nevrátí?“

„Mrtev není!“ pravily růže. „Byly jsme přece v zemi a tam jsou všichni mrtví, ale Kaj mezi nimi nebyl!“

„Díky vám!“ řekla malá Gerda, šla k ostatním květinám, dívala se jim do kalichů a ptala se: „Nevíte, kde je malý Kaj?“

Ale každá květina se vyhřívala na sluníčku a snila svou vlastní pohádku nebo příběh – těch mohla malá Gerda vyslechnout, kolik chtěla, ale o Kajovi nikdo nic nevěděl.

Copak říkála zlatá lilie?

„Slyšíš buben? Bum! bum! – jsou to jen dva tóny, vždycky: bum! bum! Slyš smuteční zpěv žen, slyš volání kněží – v dlouhé rudé říze stojí na hranici indická žena, plameny šlehají kolem ní a kolem jejího mrtvého muže. Avšak indická žena myslí na toho živého tady v tom zástupu kolem, na toho, jehož oči pálí žhavěji než plameny, na toho, jehož oči zasahují svým ohněm její srdce více než plameny, které zakrátko spálí její údy v popel. Může oheň srdce zemřít v plamenech hranice?“

„Tomu vůbec nerozumím!“ řekla malá Gerda.

„To je moje pohádka!“ pravila zlatá lilie.

Co říká svlačec?

„Vysoko nad úzkou horskou stezkou strmí starý rytířský hrad. Hustý břečťan obrůstá staré červené zdi, lístek vedle lístečku, pne se až k balkonu; a tam stojí překrásná dívka. Naklání se nad zábradlí a dívá se dolů na stezku. Žádná růže nerozkvétá na své snítce svěžeji než ona, žádný jabloňový květ se nechvěje víc než ona, když jej vítr odnáší daleko od stromu. Jak šustí její nádherné hedvábné šaty: ‚Cožpak můj milý nepříjde?‘“

„Koho tím myslíš, Kaje?“ ptala se malá Gerda.

„Mluvím jen o své pohádce, o svém snu,“ odvětil svlačec.

Co říká malá sněženka?

„Mezi stromy visí na silných provazech dlouhé prkénko, je to houpačka. Houpají se na ní dvě roztomilá děvčátka – šaty mají bílé jako sníh, dlouhé zelené hedvábné stuhy jim vlají z klobouků. Bratr, který je větší než ony, stojí na houpačce a paží objímá provaz, aby se udržel, neboť v jedné ruce drží hrneček, v druhé stéblo a vyfukuje mýdlové bubliny. Houpačka se houpá a bubliny ulétají v skvostných, měňavých barvách. Poslední ještě visí u konce stébla a prohýbá se ve větru. Houpačka se houpá. Černý psík, lehký jako ty bubliny, se staví na zadní nohy a chce se také dostat na houpačku. Houpačka se rozletí, psík sebou žuchne, ňafá a zlobí se. Bubliny praskají; houpající se prkénko, prchavý obraz bubliny – to je moje píseň!“

„Snad je to pěkné, co vyprávíš, ale říkáš to tak smutně a vůbec se nezmiňuješ o Kajovi. Co říkají hyacinty?“

„Byly tři krásné sestry, takové průsvitné a půvabné. Jedna měla červené šaty, druhá modré, třetí docela bílé. Ruku v ruce tančily u tichého jezera v jasném měsíčním svitu. Nebyly to víly, byly to dcery člověka. Byla tam taková sladká vůně a dívky zmizely v lese. Vůně se ještě zesílila. – Tři rakve, v kterých ležely ty krásné dívky, sklouzly z lesní houštiny na jezero. Svatojánské mušky poletovaly vzduchem jako malá třepotavá světélka. Spí ony tančící dívky, nebo jsou mrtvé? Vůně květin říká, že jsou mrtvé. Večerní zvon vyzvání mrtvým!“

„Docela mě rozteskníš!“ pravila malá Gerda. „Voníš tak silně! Musím pořád myslet na ty mrtvé dívky. Ach, cožpak je malý Kaj opravdu mrtvý? Růže byly pod zemí a říkají, že není!“

„Bim, bam!“ zazvonily hyacintiny zvonky. „Nezvoníme za malého Kaje, toho neznáme! Zpíváme jenom svou píseň, jedinou, kterou dove-deme!“

A Gerda zašla k blatouchu, který svítil mezi lesklými zelenými listy.

„Ty jsi takové malé, jasné sluníčko!“ pravila Gerda. „Pověz mi, jestli víš, kde najdu svého malého kamaráda!“

A blatouch překrásně zářil a podíval se zase na Gerdu. Jakou asi písničku blatouch zazpívá? Ani ta nebyla o Kajovi.

„Prvního jarního dne svítilo boží sluníčko na malý dvorek a pěkně hrálo. Paprsky sklouzly na bílou stěnu sousedů; těsně u ní rostly první žluté kvítky – zářící zlato v teplých slunečních paprscích. Stará babička seděla venku v lenošce, její vnučka, chudá hezká služebná, přišla domů z krátké návštěvy. Políbila babičku. V tom oblažujícím políbení bylo zlato, zlato srdce. Zlato na rtech, zlato v srdci, zlato na obloze v jitřní chvíli – to trojí zlato ti ze všeho nejvíc dává síly! Hle, to je můj malý příběh!“ řekl blatouch.

„Chudák moje stará babička!“ vzdychla Gerda. „Ach ano, jistě po mně touží a souží se pro mne, tak jako se soužila pro malého Kaje. Ale já se brzy vrátím domů a Kaje přivedu s sebou. – Není nic platné, že se ptám květin, dovedou jen svou písničku, nemohou mi dát pořádnou odpověď!“ A tak si vykasala sukýnku, aby mohla rychleji utíkat. Avšak narcis ji šlehl přes nohu, když jej přeskakovala. Tu se zastavila, podívala se na dlouhý žlutý květ a zeptala se: „Víš snad ty něco?“ a hned se k narcisu sklonila. A co říkal narcis?

„Vidím sám sebe, vidím sám sebe! Ó, ó, jak voním! – Nahoře, v malé podkrovní světničce, stojí polooblečená malá tanečnice. Stojí hned na jedné noze, hned na obou, vyhazuje nohy na celý svět. Ona sama je jenom takový zrakový klam. Vylije vodu z čajové konvice na kus látky, který drží v ruce, je to šněrovačka. – Čistota je dobrá věc! Bílé šaty visí na věšáku, jsou také vyprány a usušeny na střeše. A ty šaty si dívka obléká a váže si k nim na krk šafránově žlutý šátek, takto svítí šaty ještě víc svou bělostí. Nohu vzhůru! Hle, jak se vypíná na stonku! Vidím sám sebe! Vidím sám sebe!“

„O tohleto se já vůbec nestarám!“ řekla Gerda. „Takovéhle vyprávění pro mne není!“ – A tak vyběhla na okraj zahrady.

Dveře byly zavřeny, ale Gerda cloumala tak dlouho zrezivělou závorou, až závora povolila a dveře se rozletěly – a pak malá Gerda vyběhla bosýma nohama do širého světa. Třikrát se ohlédla, ale nikdo za ní neběžel. Nakonec už nemohla utíkat a sedla si na velký kámen. A když se rozhlédla, léto bylo to tam, nastal pozdní podzim. Tohleto vůbec nebylo vidět v té nádherné zahradě, kde vždycky svítilo slunce a kde kvetly květiny všech ročních dob.

„Bože, jak jsem se zdržela!“ řekla malá Gerda. „Vždyť už je podzim! To tedy nesmím odpočívat!“ A tak vstala a šla dál.

Ach, jak byly její nožky bolavé a unavené, jak bylo koldokola nevlídně a chladno! Dlouhé vrbové listy docela zežloutly a rosa z nich stékala crkotem, list po listu opadával, jenom na trnce byly ještě plody, ale tak trpké, že stahovaly ústa. Ach, jak ten širý svět byl šedivý a smutný!

ČTVRTÝ PŘÍBĚH

Princ a princezna

Gerda si musela opět odpočinout. Tu k ní přihopkal po sněhu až přímo tam, kde seděla, velký havran, dlouho se na ni upřeně díval a vrtěl hlavou. Pak řekl: „Krá! krá! -brý den, -brý den!“ Lépe to nedovedl říci, ale myslel to s děvčátkem opravdu dobře a ptal se, kam Gerda jde tak sama do širého světa. Tomu slovu sama rozuměla Gerda velmi dobře a správně vycítila, kolik pravdy se za ním skrývá. A tak havranovi vyprávěla celý svůj osud a zeptala se ho, zda neviděl Kaje.

A havran velmi rozšafně pokyvoval a pravil: „Možná že ano! Možná že ano!“

„Co to říkáš?“ zvolalo děvčátko a málem by havrana umačkalo, tak jej líbalo.

„Jen rozumně, rozumně!“ řekl havran. „Myslím, že by to mohl být malý Kaj! Ale teď jistě na tebe zapomněl pro princeznu!“

„Kaj bydlí u princezny?“ zeptala se Gerda.

„Inu ano,“ řekl havran. „Ale tak těžko se mi mluví tvou řečí. Rozumíš-li havraní řeči, budu ti moci lépe vyprávět!“

„Ne, tomu jsem se nenaučila,“ pravila Gerda, „ale babička ji znala. Ta dovedla i tajnou řeč. Kdybych se ji jen byla naučila!“

„To nevadí,“ řekl havran, „budu vyprávět, jak dovedu, ale bude to ovšem bída!“ A tak vypravoval, co věděl.

„V království, kde teď sedíme, přebývá princezna, která je nesmírně chytrá; však také čte všechny noviny, co jich je na světě, a zase je zapo-

mene, tak je chytrá. Tuhle, je to nedávno, sedí na trůně – a to prý není vůbec nic zábavného – a tu si začne pobrukovat zrovna takovouhle písničku: „Pročpak bych se neprovdala! Inu, něco na tom je!“ řekla si, a tak se chtěla provdat. Ale chtěla mít muže, který by dovedl odpovědět, když by se na něho promluvílo, takového, který by jenom nestál a netvářil se vznešeně, neboť něco takového je náramně nudné. A tak dala bubeníky svolat všechny dvorní dámy; a když dvorní dámy slyšely, co princezna chce udělat, projevíly nad tím velkou spokojenost. „To se mi opravdu líbí!“ říkaly, „na něco takového jsem také zrovna nedávno pomýšlela...“ Věř, každé slovo, které ti tady povídám, je pravdivé!“ pravil havran. „Mám krotkou milou, která chodí volně po zámku, a ta mi to všechno vyprávěla!“

Ta jeho milá byla ovšem z vraního rodu, neboť přece vrána k vráně sedá, a tak to musela být zase jen vrána.

„Noviny vyšly hned s rámečkem ze samých srdcí a z princeznina monogramu. Mohla ses v nich dočíst, že každý mladý muž, který dobře vypadá, může svobodně přijít na zámek a pohovořit s princeznou; a kdo bude mluvit tak, aby bylo znát, že je na zámku jako doma, a bude mluvit nejlíp, toho že si princezna vezme za muže. Inu ano!“ pravil havran, „je to tak pravda, jako že tady sedím. Lidé se hrnuli na zámek v celých proudech, byl tam velký nával a tlačence, ale nikomu se to nepoštětilo ani první, ani druhý den. Dovedli všichni dohromady pěkně mluvit, dokud byli venku na ulici, ale sotva vešli zámeckou branou a spatřili gardu v stříbře a potom na schodišti sloužící ve zlatě a velké osvětlené sály, byli docela ohromeni. A když stanuli před trůnem, na kterém seděla princezna, nevypravili ze sebe nic kromě posledního slova, které řekla ona. A princezna ovšem nestála o to, aby to slyšela znova. Jako by tam lidem nasypali šňupavý tabák na břicho a jako by z toho byli celí zkoprnělí. Jakmile však vyšli zase na ulici, inu, pak dovedli hovořit. Od městské brány až k zámku jich stála dlouhá řada. Sám jsem se tam byl na to podívat! Měli hlad i žízeň, ale ze zámku nedostali ani sklenku zteplané vody. Někteří, ti nejchytřejší, si s sebou sice vzali chléb s máslem, ale ti se se svým sousedem nerozdělili, mysleli si: jen ať vypadá vyhládlý, aspoň si ho princezna nevezme!“

„Ale Kaj, co bylo s malým Kajem?“ ptala se Gerda. „Kdy ten přišel? Byl mezi těmi zástupy?“

„Dočkej času! Dočkej času! Hned se k němu dostaneme! Bylo to třetí den, když tam přišel takový malý človíček, neměl koně ani vůz, a namířil si to docela kurážně rovnou k zámku. Oči mu zářily jako tobě, měl krásné dlouhé vlasy, ale jinak byl chudobně oblečen.“

„To byl Kaj!“ zajásala Gerda. „Ach, konečně jsem ho našla!“ – A radostně zatleskala rukama.

„Na zádech měl malý raneček,“ pravil havran.

„Ne, to byly jeho sánky,“ řekla Gerda. „Odešel totiž z domova se sánkami!“

„Možná že to byly sánky!“ pravil havran. „Nedíval jsem se tak důkladně. Ale tolik vím od své milé krotké vrány, že když vešel zámeckou branou a spatřil tělesnou gardu v stříbře a na schodišti sloužící ve zlatě, nebyl ani v nejmenším zaražen, ale vlídně jim pokynul a řekl: ‚To musí být nudné, stát na schodišti, půjdu raději dovnitř!‘ Sály tonuly ve světle. Tajní radové a excelence chodili bosi a roznášeli zlaté podnosy. Člověk přece musí vypadat důstojně. Chlapcovy střevíce hrozně vrzaly, ale on se přesto nijak nezalekl!“

„To byl docela určitě Kaj!“ řekla Gerda. „Vím, měl nové střevíce, slyšela jsem je vrzat ve světnici u babičky!“

„Ano, vrzaly důkladně!“ pravil havran. „A chlapec směle předstoupil před princeznu, která seděla na perle velké jako kolo od kolovratu. A všechny dvorní dámy se svými komornými a komornými svých komorných a všichni kavalíři se svými sluhy a sluhy svých sluhů, kteří opět měli své sloužící, byli rozestaveni kolem. A čím blíže stáli dveřím, tím sebevědoměji se tvářili. Na sloužícího sluhova sluhy, který chodil vždycy v pantoflích, by se člověk málem ani neodvážil podívat, tak pyšně stojí ve dveřích!“

„To musí být hrozné!“ pravila malá Gerda. „A Kaj přece dostal princeznu?“

„Kdybych nebyl havranem, vzal bych si ji já, přestože jsem zasnouben. Mluvil prý právě tak dobře, jako mluvím já, když mluvím havraní řečí. Mám to od své milé, krotké vrány. Byl kurážný a přitom roztomilý.“

Vůbec se nepřišel o princeznu ucházet, přišel si jen poslechnout, jak je chytrá, a poznal, že opravdu je, zrovna jako princezna se přesvědčila o jeho chytrosti!“

„Opravdu, byl to Kaj!“ řekla Gerda. „Byl tolik chytrý, dovedl počítat z hlavy, i zlomky! – Ó, buď tak laskav a zaveď mě na zámek!“

„Inu, tobě se to snadno řekne!“ pravil havran, „ale jak to udělám? Promluvím o tom se svou milou krotkou vránou, snad nám poradí. Neboť to ti musím říci, takové malé děvčátko jako ty se tam vůbec nesmí ani ukázat!“

„Ale já tam chci!“ pravila Gerda. „Když Kaj uslyší, že jsem tady, hned vyjde ven a odvede si mě!“

„Počkej na mě tamhle u schodů!“ řekl havran, zatřepal hlavou a odletěl.

Teprve večer, už za tmy, se havran vrátil. „Krá, krá!“ ozval se. „Mám tě od ní mnohokrát pozdravovat! A tady je pro tebe kousek chleba, vzala jej v kuchyni, tam mají chleba dost, a ty jsi jistě hladová! – Není možné, aby ses dostala do zámku. Vždyť jsi bosa. Gerda v stříbře a sloužící ve zlatě by to nedovolili. Ale neplač, však se tam přece jenom dostaneš. Moje milá ví o malém zadním schodišti, které vede do ložnice, a ví také, kde vzít klíč!“

I zašli spolu do zahrady, do velké aleje, kde list za listem padal ze stromů. A když na zámku zhasla světla, jedno po druhém, zavedl havran malou Gerdu k zadním vrátkům, která byla pootevřena.

Ach, jak Gerdě bušilo srdce úzkostí i touhou! Jako by měla udělat něco špatného – a ona přece chtěla mít jenom jistotu, zda to je malý Kaj. Ale vždyť to jistě bude on! Tak živě myslela na jeho moudré oči, na jeho dlouhé vlasy. Docela viděla, jak se usmívá, jako když spolu seděli doma pod růžemi. Jistě bude mít radost, až ji uvidí a až uslyší, jak dlouhou cestu pro něho podstoupila, až se doví, jak byli doma všichni zarmoucení, když se nevracel. Ach, byl to strach i radost zároveň.

Tak se dostali na schodiště. Na jedné skříni hořela malá lampička. Uprostřed na podlaze stála krotká vrána, otáčela hlavou na všechny strany a pozorovala Gerdu, která se uklonila, jak ji tomu babička naučila.

„Můj snoubenec mi o vás tolik pěkného vyprávěl, moje malá slečinko!“ pravila krotká vrána. „Váš životní běh, jak se tomu říká, je tolik dojmavý! – Vezměte, prosím, lampu, a já půjdu napřed. Dáme se tady tuhle touto přímou cestou, na té nikoho nepotkáme!“

„Zdá se mi, že někdo jde hned za námi!“ řekla Gerda, a vtom to kolem ní zašumělo. Bylo to jako stíny podél stěny, koně s vlajícími hřívami a štíhlýma nohama, myslivci, pánové a dámy na koních.

„To jsou jenom sny!“ pravila vrána. „Přicházejí si vzít myšlenky vznešeného panstva na hon. To je dobře, aspoň je budete moci lépe pozorovat na loži. Doufám však, že projevíte vděčné srdce, až se vám dostane té cti a úcty!“

„Ale vždyť to nestojí ani za řeč!“ řekl havran z lesa.

A tak přišli do prvního sálu. Jeho stěny byly potaženy růžovým atlasem a na tom atlasu byly krásné květiny. Tady už zašuměly sny proti nim, ale letěly tak rychle, že Gerda vznešené panstvo ani nespatriila. Jeden sál byl nádhernější než druhý, Gerda vůbec nevycházela z úžasu. A už byli v ložnici. Její strop se podobal velké palmě s listy ze skla, z drahocenného skla, a uprostřed se na silném stvolu ze zlata vznášela dvě lůžka. Každé z nich vypadalo jako lilie. Jedno bylo bílé, v tom ležela princezna, druhé bylo červené, a v tom měla Gerda hledat malého Kaje. Odhrnula jeden z červených listů, a tu spatřila hnědou šíji. – Ó, byl to Kaj! Hodně nahlas zavolala jeho jméno, přidržela lampu u jeho hlavy – a vtom sny opět přišuměly na koních do světnice, on procitl, otočil hlavu a – nebyl to malý Kaj.

Princ se mu podobal jen na šíji, ale mladý a krásný byl. A z lůžka bílého jak lilie vykroukla princezna a ptala se, co je. Tu malá Gerda s pláčem vypověděla celý svůj příběh i všechno, co pro ni udělali havran s vránou.

„Chuděrko!“ řekli princ s princeznou, pochválili havrana s vránou a pravili, že se na ně vůbec nezlobí, ale aby to přece jenom radši častěji nedělali. Za tohleto však že musí dostat odměnu.

„Chcete svobodně odletět?“ zeptala se jich princezna, „nebo se chcete usadit na zámku jako dvorní havran s vránou a žít z hojnosti kuchyňských odpadků?“

A havran s vránou se uklonili a prosili o to, aby směli zůstat stále u dvora. Pamatovali totiž na svoje stáří a řekli si, že „je dobře mít něco na stará kolena“.

A princ vstal z lůžka a nechal v něm spát Gerdu, víc nemohl udělat. Gerda sepjala ručky a myslela si: Jak jsou lidé a zvířata přece jenom dobří! – A pak zavřela oči a blaženě spala. Všechny sny zase přiletěly, a tu vypadaly jako boží andělé a táhly sánky, na těch sánkách seděl Kaj a kynul jí. Ale to všechno bylo jenom snění, a proto to také zase zmizelo, sotva se probudila.

Nazítří ji oblékli od hlavy až k patě do hedvábí a sametu. Nabídli jí, aby zůstala na zámku, že se bude mít dobře. Ale Gerda jenom prosila, aby jí dali vozík s koněm a pár střevíčků, že zase vyjede do širého světa hledat Kaje.

A tak dostala střevíčky a rukávník. Měla na sobě tuze půvabné oblečení, a když se chystala odjet, zastavil u dveří nový vozík z ryzího zlata. Znaky prince a princezny na něm svítily jako hvězdy. Kočí, sloužící a heroldi – byli tam totiž i heroldi – měli na šatech zlaté korunky. Princ a princezna jí sami pomohli do vozu a přáli jí mnoho štěstí. Havran z lesa, který se zatím oženil, ji první tři míle doprovázel. Seděl vedle ní, neboť nesnášel jízdu proti koni. Vrána stála v bráně a mávala křídly, neje-la s nimi, protože ji bolela hlava od dobrého bydla a té spousty jídla. Uvnitř byl vozík naložen cukrovými věnečky a pod sedadlem bylo ovoce a perníčky.

„Na shledanou! Na shledanou!“ volali princ s princeznou a Gerda plakala, i havran plakal. – Tak uběhly první míle. Tu se také havran rozloučil, a to bylo nejtěžší loučení. Havran vylétl na strom a mával černými křídly tak dlouho, dokud viděl vozík, který zářil jako jasné sluníčko.

Loupežnická dcerka

Jeli tmavým lesem, ale vozík svítil jako plamen, a ta záře pálila loupežníky do očí, nemohli to snést.

„To je zlato! To je zlato!“ volali, vyřítili se z lesa, zadrželi koně, zabili heroldy, kočího i sloužící a pak vytáhli malou Gerdu z vozu.

„Mm, jak je pěkně tučná, je vykrmená ořechovými jádry!“ řekla stará baba loupežnice, která měla dlouhé ježaté vousy a brvy, jež jí visely do očí. „To je stejná dobrota jako vykrmené jehňátko, ó, to bude pochutnání!“ A vytáhla svůj lesklý nůž a nůž se blyštěl, že byla hrůza se na něj podívat.

„Au!“ vyjekla najednou baba. Kousla ji do ucha vlastní dcerka, která jí visela na zádech a byla tak divoká a rozpustilá, že to byla jedna radost. „Ty ošklivé dítě!“ křikla matka a neměla čas podříznout Gerdu. „Ať si se mnou hraje!“ řekla loupežnická dcerka. „Ať mi dá svůj rukávník, své hezké šaty, ať se mnou spí v mé posteli!“ A znovu kousla, až baba loupežnice vyskočila a točila se kolem dokola. Všichni loupežníci se smáli a volali: „Podívejte se, jak tancuje se svým mláďetem!“

„Chci se podívat do vozíku!“ dupla si loupežnická dcerka a musela prosadit svou, neboť byla velmi rozmazlená a paličatá. Nasedla s Gerdou do vozíku a pak jely přes pařezy a přes trní hlouběji do lesa. Loupežnická dcerka byla tak velká jako Gerda, ale silnější, statnější a měla tmavší vlasy. Oči měla docela černé, byly skoro smutné. Vzala malou Gerdu kolem pasu a řekla: „Nezabijí tě, dokud já se na tebe nerozhněvám! Že jsi nějaká princezna?“

„Ne, nejsem,“ odpověděla malá Gerda a vyprávěla jí o všem, co zažila, a jak má ráda malého Kaje.

Loupežnická dcerka se na ni docela vážně podívala, zakývala zlehka hlavou a řekla: „Nesměj tě zabít! A kdybych se na tebe rozhněvala, udělám to sama!“ A pak Gerdě osušila slzy a zastrčila obě ruce do pěkného rukávníku, který byl tak měkký a teplý.

Vtom vozík zastavil. Byly na nádvoří loupežnického zámku. Zámek byl rozpukáný odshora až dolů. Havrani a vrány vylétali z otevřených děr a velcí hafani, z nichž každý vypadal, že by mohl polknout člověka, skákali vysoko do vzduchu, ale neštěkali, poněvadž to bylo zakázáno.

Ve velkém starém začazeném sále hořel uprostřed na kamenné podlaze oheň. Kouř se držel při stropu a sám si musel hledat cestu ven. Ve velkém kotli vřela polévka a na rožni se obraceli zajíci a králíci.

„Budeš dnes v noci spát se mnou u všech mých zvířátek!“ řekla loupežnická dcerka. Najedly se a napily a odešly pak do jednoho kouta, kde ležela sláma a přikrývky. Nad tímto ložem sedělo na latích a bidlech skoro sto holubů. Zdálo se, že všichni spí, ale když přišla děvčátka, přece jenom se trochu pohnuli.

„Všichni jsou moji,“ chlubila se loupežnická dcerka a hbitě chytila nejbližšího, podržela jej za nohy a zatřásla jím, až zamával křídly. „Dej mu hubičku!“ vyzvala Gerdu a pleskla jí křídlem o tvář. „A tamhle sedí lesní havěť!“ pokračovala a ukázala za množství latěk, které byly přitlučeny na díru do zdi vysoko nahoře. „To jsou doupňáci, tamti dva! Když je pořádně nezavřeš, hned uletí. A tady stojí můj starý milovaný paroháč!“ A přitáhla za rohy soba, který měl kolem krku lesklý měděný kruh a byl přivázan. „Toho také musíme držet zkrátka, jinak by nám upláchl. Každíčký večer ho šimrám pod krkem ostrým nožem. Toho se on tuze bojí!“ A děvčátka vytáhlo ze škvíry ve zdi dlouhý nůž a přejelo jím sobovi po krku. Ubohé zvíře tlouklo kopyty a loupežnická dcerka se smála a přitáhla Gerdu k sobě na lože.

„Míváš nůž u sebe, když spíš?“ zeptala se Gerda a dívala se na nůž trochu ustrašeně.

„Spávám vždycky s nožem!“ řekla loupežnická dcerka. „Člověk nikdy neví, co se může stát. Ale teď mi znovu vyprávěj, co jsi prve povídala o malém Kajovi, a proč ses vydala do širého světa.“ A Gerda začala znovu a doupňáci nahoře v kleci vrkali, ostatní holubi spali. Loupežnická dcerka položila svou paži Gerdě kolem krku, nůž držela v druhé ruce a chrupala, až se to rozléhalo. Ale Gerda nemohla vůbec zamhouřit oko, nevěděla, zda bude žít či zda bude muset zemřít. Loupežníci

seděli kolem ohně, zpívali a pili a baba loupežnice metala kozelce. Ó, to byl pro malé děvčátko opravdu hrozný pohled.

Tu se ozvali doupňáci: „Vrkúú! vrkúú! Viděli jsme malého Kaje. Bílá kvočna nesla jeho sánky, seděl ve voze Sněhové královny, vůz uháněl tiše lesem, když jsme leželi v hnízdě. Sněhová královna nás mláďata ofoukla, že všechna zemřela, jen my dva jsme zůstali. Vrkúú! vrkúú!“

„Co vy tam nahoře říkáte?“ volala Gerda. „Kam jela Sněhová královna? Víte o tom něco?“

„Jela jistě do Laponska, neboť tam je vždycky sníh a led! Jen se zeptej soba, který stojí tamhle přivázán.“

„Je tam led a sníh, tam je dobře být!“ pravil sob. „Můžeš tam volně poskakovat ve velkých zářivých údolích! Tam má Sněhová královna svůj letní stan, ale její stálý zámek je nahoře u severního pólu, na ostrově, který se jmenuje Špicberky.“

„Ó Kaji, můj malý Kaji!“ vzdychala Gerda.

„Teď budeš tiše spát,“ osopila se na ni loupežnická dcerka, „nebo doštaneš nožem do břicha!“

Nazítří ráno jí Gerda pověděla všechno, co jí říkali doupňáci, a loupežnická dcerka vypadala docela vážně, kývala hlavou a pravila: „No dobře, dobře! – Víš, kde je Laponsko?“ zeptala se soba.

„Kdo by to věděl líp než já!“ řekl sob a oči mu přitom hrály. „Tam jsem se narodil a odtamtud pocházím, tam jsem skákal po sněžných pláních!“

„Poslouchej,“ řekla loupežnická dcerka Gerdě, „vidíš, že všichni naši mužští jsou pryč, ale matka je ještě tady a zůstane tu; zrána se však napije z velké láhve a pak si obyčejně zdřímne – potom pro tebe něco udělám!“ A hned vyskočila z lůžka, padla matce kolem krku, zatahala ji za vousy a řekla: „Můj milovaný kozlíku, dobré jitro!“ a matka ji štípla do nosu, až zrudl a zmodral: ale to všechno bylo jen z lásky.

Když se pak matka napila ze své láhve a když si zdřímala, přistoupila loupežnická dcerka k sobovi a pravila: „Měla bych zvláštní chuť pošimrat tě ještě mnohokrát tímhle ostrým nožem, jsi při tom vždycky tak zábavný; ale to je jedno, odvážu tě a pomohu ti ven, abys mohl běžet do Laponska. Musíš však vzít nohy na ramena a donést mi tuhleto díven-

ku do zámku Sněhové královny, tam, kde je její druh. Však jsi slyšel, co vyprávěla, mluvila přece dost hlasitě a ty máš uši natažené!“

Sob radostí vysoko vyskočil. Loupežnická dcerka vyzdvihla Gerdu a z opatrnosti ji přivázala, dokonce jí dala i malý polštářek, aby se jí dobře sedělo. „No dobře,“ řekla, „tady máš svoje plstěné střevice, neboť bude zima, ale rukávník si ponechám, ten je příliš krásný. Přesto však nesmíš mrznout. Tady máš palčáky mé matky, jsou hrozitánsky velké, budou ti až k loktům. Šups do nich! – Teď s těma rukama vypadáš jako moje ošklivá matka!“

A Gerda plakala radostí.

„Nesnáším, když takhle fňukáš!“ řekla loupežnická dcerka. „Teď máš zrovna vypadat spokojeně! A tady máš dva chleby a jednu šunku, abys nehladověla.“ – Obojí přivázala dozadu na soba. Otevřela dveře, zavřela všechny velké psy a pak svým nožem přeřízla provaz a řekla sobovi: „Tak běž! Ale dávej na tu holčičku dobrý pozor!“

A Gerda napřáhla ruce v těch hrozitánsky velkých palčácích k loupežnické dcerce a rozloučila se. A pak sob vyrazil, jak nejrychleji dovedl, přes houští a pařezy, velkým lesem, přes bažiny a stepi. Vlci vyli a krkavci krákorali. „Prask, prask!“ ozvalo se z nebes. Bylo to, jako by se rudě rozednívalo.

„To je moje stará známá polární záře!“ zvolal sob. „Podívej se, jak svítí!“ A pak běžel ještě rychleji, celou noc a den. Snědli chleba, snědli i šunku a pak byli v Laponsku.

ŠESTÝ PŘÍBĚH

LAPONKA A FINKA

Zastavili u malého domku. Byl to velmi nuzný domek. Střecha spadala až k zemi a dvířka byla tak nízká, že se rodina musela plazit po břiše, když chtěla ven nebo dovnitř. Nikdo tam nepřebýval, až na jednu starou Laponku, která opékala rybu nad lampičkou s rybím tukem. A sob jí vyprávěl celý Gerdin příběh; napřed však začal svůj vlastní, neboť byl

přesvědčen, že ten je mnohem důležitější. Gerda byla tak zkřehlá zimou, že nemohla ani promluvit.

„Ach vy ubožáčkové!“ řekla Laponka. „To musíte ještě hodně dlouho běžet! Čeká vás cesta přes sto mil daleko až do Finmarky, tam bydlí Sněhová královna v létě a každíčký večer tam zažehuje modré světlo. Napíši vám několik slov na sušenou tresku, papír nemám, ale tu tresku vám dám s sebou pro jednu Finku, ta vám bude moci povědět víc než já.“

A když se Gerda ohřála, najedla a napila, napsala Laponka několik slov na sušenou tresku, požádala Gerdu, aby na ni dávala dobrý pozor, přivázala ji zase k sobovi a sob se rozběhl. „Prask, prask!“ znělo to vzduchem, celou noc svítila ta nejnádhernější polární záře. – A tak dojeli do Finmarky a zaklepali na Finčin komín, neboť Finka neměla ani dveře.

Uvnitř byla taková výheň, že Finka chodila skoro úplně nahá. Byla malá a celá zakaboněná. Svlékla hned malou Gerdu ze šatů, sundala jí palčáky a zula střevíčky, neboť jinak by jí bylo příliš horko, položila sobovi na hlavu kus ledu a potom četla, co bylo napsáno na sušené tresce. Přečetla si to třikrát, pak už to uměla nazpaměť a hodila tresku do kotlíku. Treska se přece dala ještě docela dobře jíst a Finka nikdy nic nepromarnila. A tu jí sob pověděl napřed svůj příběh a pak vyprávěl Gerdin příběh; a Finka pomrkávala chytrýma očima, ale neříkala nic.

„Jsi tak moudrá,“ pravil sob, „vím o tobě, že dovedeš jedinou nití spoutat všechny větry světa. Když námořník rozváže jeden uzel, dostane příznivý vítr, rozváže-li druhý, ostře to zaduje, a jestliže rozváže třetí a čtvrtý, rozpoutá se taková bouře, až se kácejí celé lesy. Nemohla bys tomu děvčátku dát nápoj, aby nabylo síly dvanácti mužů a přemohlo Sněhovou královnu?“

„Sílu dvanácti mužů,“ zamumlala Finka, „ano, to postačí!“ A pak poodešla k jakési přihrádce, vytáhla z ní velkou svinutou kůži a rozvinula ji. Na kůži byla napsána podivná písmena a Finka četla, až se jí na čele perlil pot.

Avšak sob se znovu naléhavě přimlouval za malou Gerdu a Gerda se dívala na Finku tak prosebným zrakem plným slz, že Finka začala opět pomrkávat očima a zatáhla soba do kouta, kde mu šeptala, dávajíc mu

čerstvý led na hlavu: „Malý Kaj je opravdu u Sněhové královny, a dostane tam všechno, co se mu zlíbí a nač si jen pomyslí. Proto je přesvědčen, že u Sněhové královny je nejlepší díl světa. Ale to je od toho, že mu uvízla střepina skla v srdci a kousíček skla v oku. Ty střepiny musí ven, nebo se z něho nikdy nestane člověk a Sněhová královna nad ním podrží svou moc!“

„A nemůžeš dát malé Gerdě něco, aby získala moc nad tím vším?“

„Nemohu jí dát větší moc, než jakou už má! Nevidíš, jak je to velká moc? Nevidíš, jak jí lidé i zvířata musí sloužit, jak se tak šťastně na bosých nohou dostala daleko do světa? Nesmí si myslet, že má svou moc od nás, ta přebývá v jejím srdci, ta spočívá v tom, že je to roztomilé, nevinné dítě. Jestliže ona sama se nedostane k Sněhové královně a nevyjme malému Kajovi střepiny z jeho srdce a oka, my jí nemůžeme pomoci. Dvě míle odtud začíná zahrada Sněhové královny. Tam můžeš to děvčátko zanést. Sesadíš ji u velkého keře, který tam stojí s rudými plody v sněhu. Dlouho tam neokouněj a pospěš si sem zpátky!“ A pak Finka vysadila malou Gerdu na soba, který se rozběhl, jak nejrychleji dovedl.

„Ó, nemám svoje střevíčky, nemám svoje palčáky!“ volala malá Gerda, hned to v té kruté zimě pocítila. Ale sob se nesměl zastavit, běžel, až doběhl k velkému keři s rudými plody. Tam sesadil Gerdu, políbil ji na ústa a po jeho lících kanuly velké třpytivé slzy. A pak běžel, jak nejrychleji dovedl, zase zpátky. A tak tam ubohá Gerda stála, bez střevíčků, bez rukavic, uprostřed hrozného, ledového Finmarky.

Rozběhla se kupředu ze všech sil. Tu se přihnal celý šik sněhových vloček. Ale nepadaly z nebe, nebe bylo úplně jasné a osvětlené polární září. Sněhové vločky se hnaly těsně při zemi a čím více se blížily, tím byly větší. Gerda si dobře vzpomínala, jak vypadaly velké a čarovné tenkrát, když se na ně dívala čočkou; ale tady byly docela jinak velké a hrozného, byly živé, byly to přední hlídky Sněhové královny, měly tu nejpodivnější podobu. Některé vypadaly jako ohyzdní velcí ježci, jiné jako celá změť hadů, kteří natahovali hlavy, a jiné jako tlustí medvídci se zježenou srstí, všechny svítily bělostí, všechno to byly živé sněhové vločky.

Tu se malá Gerda pomodlila otčenáš – a zima byla tak silná, že viděla svůj vlastní dech, vycházel jí z úst jako kouř. Dech se zhušťoval

a zhušťoval a přetvářel se v malé průzračné andílky, kteří rostli a rostli stále víc, jakmile se dotkli země. A všichni měli na hlavě přilbu a v ruce kopí a štít. Bylo jich stále víc a víc, a když se Gerda domodlila otčenáš, byla jich kolem ní už celá legie. Bodali svými kopími do ohybných sněhových vloček, až se rozskočily na stovky kousků, a malá Gerda kráčela docela bezpečně a neohroženě kupředu. Andílkové jí hladili nohy a ruce, a tak Gerda cítila méně, jaká je zima, a rychle postupovala k zámku Sněhové královny.

Ale teď se napřed podívejme, jak se daří Kajovi. Kaj ovšem nepomyslel na malou Gerdu a tím méně tušil, že stojí před zámkem.

SEDMÝ PŘÍBĚH

Co se stalo v zámku Sněhové královny a co se stalo potom

Stěny zámku byly z navátého sněhu a okna i dveře z ostrých větrů. V zámku bylo na sta sálů, všechny jako by navál sníh, a největší z nich se prodíral do dálky mnoha mil. Všechny byly osvětleny silnou polární září a byly hrozitánsky velké, děsivě prázdné, ledově chladné a všechno se v nich blyštělo. Nikdy sem nepřišla radost, ani tolik jí tu nebylo jako při malém medvědím plese, kdy duje bouře a lední medvědi chodí na zadních nohách a chovají se způsobně. Nikdy se tu nesešla ani malá společnost, aby si zahrála na slepou bábu a na zástavy. Nikdy se tu nekonal sebemenší kávový dýchánek bílých liščích slečinek. Prázdnost a zima bylo v sálech sněhové královny, hrůza tě jímala z těch velkých prostor. Polární záře planula tak přesně, že sis mohl vypočítat, kdy bude nejsilnější a kdy nejslabší. Uprostřed prázdného, nekonečného sálu bylo zamrzlé jezero. Led na něm byl roztržten na tisíce kusů, ale každý kus byl tak přesně podobný druhému, že to bylo hotové umělecké dílo. A uprostřed jezera seděla Sněhová královna, když byla doma, a říkala pak, že sedí na zrcadle rozumu, to prý je jedinečné a nejlepší zrcadlo na celém světě.

Malý Kaj byl celý zmodralý zimou, by dokonce téměř černý. Ale on sám to necítil, vždyť ho políbila Sněhová královna a přestalo ho mrazit a jeho srdce bylo učiněný kus ledu. Tahal se s několika ostrými plochými ledovými krami, které všelijak stavěl na sebe, neboť z nich chtěl něco sestavit. Bylo to, jako když my ostatní stavíme dřevěné kostky do obrazců, čemuž se říká čínská hra. Kaj také sestavoval obrazce, ty nejněžší, byla to *ledová hra rozumu*. V jeho očích byly tyto obrazce něco zcela znamenitého a nanejvýš důležitého. To dělalo to sklíčko, které mu utkvělo v oku! Skládal celé obrazce, které značily nějaké napsané slovo, ale nikdy se mu nepovedlo složit slovo, které právě chtěl: *věčnost*. A Sněhová královna pravila: „Podaří-li se ti složit pro mne ten obrazec, budeš svým vlastním pánem a já ti daruji celý svět a pár nových bruslí.“ Ale Kaj to nedovedl.

„Teď odletím do teplých krajín!“ řekla Sněhová královna. „Chci tam nakouknout do černých kotlů!“ – To byly hory, chrlicí oheň, Etna a Vesuv, jak se jim říká. – „Trochu je pobílím! Tak se to patří. Prospěje to citronům i vinným hroznům!“ – A pak Sněhová královna odletěla a Kaj seděl docela sám v prázdném ledovém sálu, prostírajícím se do dálky mnoha mil; a díval se na kusy ledu a přemýšlel, až mu v hlavě praštělo, seděl docela ztuhlý a nehybný, věřil bys, že zmrzl a je mrtev.

Tu malá Gerda vstoupila do zámku velkou branou z ostrých větrů. Ale pomodlila se večerní modlitbičku, a náhle se větry utišily, jako by usnuly, a Gerda vešla do velkých, prázdných, studených sálů – a spatřila Kaje, poznala ho, padla mu kolem krku, pevně ho k sobě tiskla a volala: „Kaji! Drahý, malý Kaji! Tak jsem tě přece našla!“

Ale Kaj seděl docela nehybný, ztuhlý a studený. Tu malá Gerda plakala horké slzy, a ty slzy padaly na jeho hrud', vnikly do jeho srdce, rozežrály kus ledu a strávily onu střepinku zrcadla. Kaj se podíval na Gerdu a Gerda zazpívala písničku:

„My o růžích v údolí víme,
tam Ježíška uslyšíme!“

Tu Kaj propukl v pláč. Plakal tak, až se mu střípek zrcadla vykutálel z oka, poznal Gerdu a zajásal: „Gerdo! Drahá, malá Gerdo! – Kde jsi jen byla tak dlouho? A kde jsem byl já?“ A rozhlížel se kolem sebe. „Jak je tady zima, jak je tady prázdné, jaká je tu tíha těch velkých prostor!“ a přitiskl se ke Gerdě a Gerda se smála i plakala radostí. Bylo to něco tak krásného, že se dokonce i kusy ledu roztančily, a když byly unaveny a lehly si, složily se právě do těch písmen, o nichž Sněhová královna řekla, že když na ně Kaj přijde, stane se svým vlastním pánem, a ona že mu dá celý svět a pár nových bruslí.

A Gerda ho políbila na tváře a tváře hned rozkvetly. Políbila ho na oči a oči zářily jako její. Políbila ho na ruce a na nohy a Kaj se docela uzdravil. Jen ať se Sněhová královna vrátí, Kajův propouštěcí list byl napsán zářícími kusy ledu!

I vzali se za ruce a vykročili z velkého zámku. Vyprávěli si o babičce a o růžích nahoře na střeše. A kudy šli, větry se docela utišily a zazářilo slunce. A když dospěli ke keři s rudými plody, čekal tam na ně sob. Měl s sebou ještě mladou sobici, jejíž vemena byla plná. Sobice dala dětem svoje teplé mléko a políbila je na ústa. Pak spolu se sobem odnesli Kaje a Gerdu napřed k Fince, kde se ohřáli v teplé jizbě a dověděli se cestu domů, a pak k Laponce, která jim ušila nové šaty a dala do pořádku Kajovy sáňky.

A sob s mladou sobicí poskakovali vedle nich a provázeli je až na hranici země, kde vykukovala z půdy první zeleň. Tam se Kaj s Gerdou rozloučili se sobím párkem a s Laponkou. „Sbohem!“ řekli si všichni ve spolek. První ptáčci začali švitořit, les měl zelené pupence. A z lesa vyjížděla na nádherném koni, kterého Gerda dobře znala (byl zapřažen do zlatého vozíku), mladá dívka se zářivě rudou čapkou na hlavě a s pistolí před sebou. Byla to loupežnická dcera, které se znelíbilo doma a která se teď chtěla podívat na sever a potom do jiných končin, kdyby se jí tam nelíbilo. Ihned poznala Gerdu a Gerda poznala ji; to bylo radosti!

„Ty jsi mi ale tulák!“ řekla malému Kajovi. „Ráda bych věděla, jestli si zasloužíš, aby se za tebou běželo na kraj světa!“

Ale Gerda ji pohladila po tváři a ptala se na prince a na princeznu.

„Odjeli do cizích zemí!“ odvětila loupežnická dcerka.

„A co havran?“ ptala se malá Gerda.

„Havran? Havran je mrtev!“ odpověděla dívka. „Krotká vrána ovdo-
věla a chodí s kouskem černé vlny kolem nožky. Nařiká až běda – ale to
je všechno jen faleš! – A teď mi raději povídej, jak se ti dařilo a jak jsi
ho našla!“

A Gerda s Kajem vyprávěli.

„A zazvonil zvonec a pohádce je konec!“ řekla loupežnická dcerka,
vzala oba za ruce a slíbila jim, že k nim zajde na návštěvu, pojedou-li jed-
nou městem. A pak odjela do širého světa. A Kaj a Gerda šli ruku v ru-
ce, a jak šli, bylo nádherné jaro, všude plno květů a zeleně. Kostelní zvo-
ny vyzváněly a oni poznávali vysoké věže a velké město, bylo to město,
kde bydleli. A tak do něho vkročili a přišli k babiččiným dveřím a dále
vzhůru po schodech do světnice, kde všechno leželo na stejném místě
jako před jejich odchodem a hodiny dělaly: tik, tak! a ručičky se otáče-
ly. Ale když procházeli dveřmi, všimli si, že se stali dospělými lidmi. Rů-
že v okapu kvetly v otevřených oknech a tamhle stály malé dětské sto-
ličky. A Kaj i Gerda si sedli každý na svou a drželi se za ruce. Jako na
těžký sen zapomněli na studenou zimavou nádheru u Sněhové králov-
ny. Babička seděla v jasném božím slunečním svitu a četla nahlas z bib-
le: „Nebudete-li jako maličcí tito, nepřijdete do království nebeského!“

A Kaj i Gerda se zadívali navzájem do očí a naráz porozuměli staré
písničky:

My o růžích v údolí víme,
tam Ježíška uslyšíme.

Tak tam seděli oba dva, dospělí, a přece děti, děti svým srdcem, a by-
lo léto, teplé, požehnané léto.